ARH Diss. B - 26349

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu ajaloo kateeder

Maire S i n k

KALLEMÄE KOOLI AJALUGU

192o - 1973

d i p l o m i t ö ö

Juhendaja: dotsent H.Palamets

Tartu 1974

SISSEJUHATUS

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis on öeldud, et kommunismile ülemineku kuks on tarvis kasvatada ja ette valmistada kommunistlikult teadlikke ja hea haridusega inimesi, kes on suutelised tegema nii füüsilist kui ka vaimset tööd, aktiivselt tegutsema mitmesugustel ühiskondliku ja riikliku elu aladel, teaduse ja kultuuri valdkonnas.[1]

Nõukogude ühiskond ehitab kaasajal kommunismi, tehes suuri edusamme kõigi rahvamajandusharude arendamisel. Kommunistliku ühiskonna materiaalse baasi rajamine, mis toimub teaduse ja tehnika tormilise arengu tingimustes ning meie ühiskonna kiire sotsiaalne progress esitavad suuri nõudmisi sirguva põlvkonna kasvatamisele ja ettevalmistamisele tööks ning eluks kommunistlikus ühiskonnas. Seepärast pöörab Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei noorte haridusele ja kasvatusele pidevalt suurt tähelepanu.

NLKP XXIV kongressi materjalideks on kirjutatud: üheksanda viisaastaku peaülesanne seisab selles, et tagada rahva elujärje ja kultuuritaseme tunduv tõus sotsialistliku tootmise kiire arengutempo, tema efektiivsuse suurendamise, teaduse ja tehnika progressi ning tööviljakuse kasvu kiirendamise alusel.

---

[1] Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1963, lk.113.

On tarvis tõsta järjekindlalt töötajate haridustaset ja kvalifikatsiooni, viia lõpule noorte üleminek üldisele keskharidusele, võtta tarvitusele vastavad abinõud kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ja tööliste ettevalmistamiseks ning kaadri teadmiste täiendamiseks seoses uute masinate kasutuselevõtmisega ja tootmise parema organiseerimisega.[1]

Keskhariduse elluviimine ning üld-, kutse- ja erihariduse täiustamine aitavad kaasa nõukogude rahva kultuuritaseme edasisele tõusule, kommunistliku maailmavaate kujundamisele ja kõrgema tööviljakuse saavutamisele, on vaimse ja füüsilise töö ning linna ja maa vaheliste oluliste erinevuste järkjärgulise likvideerimise tähtis tegur.

Koolil on olnud ja jääb edaspidi veelgi tähtsam ning olulisem koht meie ühiskonna elus. Selle koha on nõukogude kool saavutanud pikaajalise arengu tulemusena. Seepärast on vaja uurida hariduse arengut tervikuna, aga ka üksikute koolide ajalugu, sest moodustab ju iga kooli arengulugu ühe osakese Nõukogude Eesti hariduse ja kooli ajaloost.

Antud diplomitöö eesmärk on käsitleda Kingissepa rajooni Kallemäe kooli eelkäijate ning Kallemäe kooli ajalugu, anda ülevaade koolielu erinevate lõikude arengust neis koolides.

Saaremaa suurema maantee, Kuivastu-Kingissepa maantee ääres, 29 km enne Saaremaa pealinna asub Kallemäe 8-kl. Kool. See on suur, kahekorruseline plekkkatusega valge kivi-

---

[1] NLKP XXIV kongressi materjalid, Tallinn 1971, lk. 263.

Foto 1.
Kallemäe 8-kl.Kooli hoone 1972. aasta sügisel.

SAAREMAA

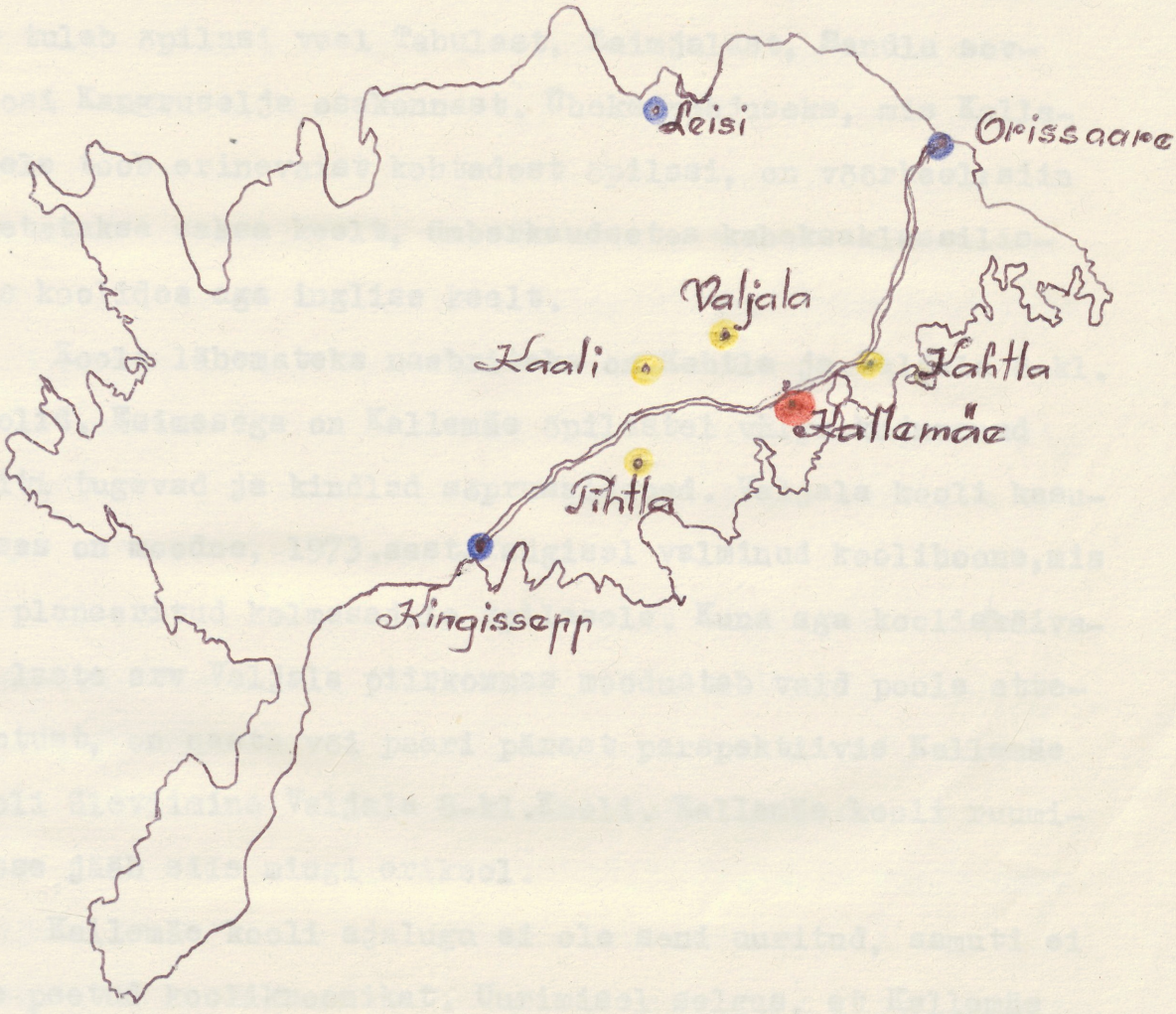

Keskkoolid

8-klassilised naaberkoolid

maja. Kool asub V.Kingissepa nim.kolhoosi territooriumil ja kuulub Valjala külanõukogu alla. Kallemäe kool koondab lapsi neljateistkümnest erinevast külast. Peamiselt käivad koolis kodumajandi töötajate lapsed, lisaks neile tuleb õpilasi veel Tahulast, Laimjalast, Sandla sovhoosi Kangruselja osakonnast. Üheks põhjuseks, mis Kallemäele toob erinevaist kohtadest õpilasi, on võõrkeel:siin õpetatakse saksa keelt, ümberkaudsetes kaheksaklassilistes koolides aga inglise keelt.

Kooli lähemateks naabriteks on Kahtla ja Valjala 8-kl. koolid. Esimesega on Kallemäe õpilastel välja kujunenud eriti tugevad ja kindlad sõprussidemed. Valjala kooli kasutuses on moodne, 1973.aasta sügisel valminud koolihoone,mis on planeeritud kolmesajale õpilasele. Kuna aga koolis käivate laste arv Valjala piirkonnas moodustab vaid poole ettenähtust, on aasta või paari pärast perspektiivis Kallemäe kooli üleviimine Valjala 8-kl.Kooli. Kallemäe kooli ruumidesse jääb siis mingi erikool.

Kallemäe kooli ajalugu ei ole seni uuritud, samuti ei ole peetud koolikroonikat. Uurimisel selgus, et Kallemäe kool on endine Vana-Lõve Ministeeriumikooli täieõiguslik järglane. Vana-Lõve kool alustas tegevust 1898.aastal. Seega olnuks 1973. aasta sügisel Kallemäe koolil õigus pühitseda 75.juubelit.

Kallemäe kooli ajaloo uurimist, eriti kuni 1940.aastani, raskendas allikmaterjalide vähesus ja kooli arhiivis säilitatava materjali süstematiseerimatus.

Kallemäe kooli ajaloo koostamiseks kogusime materjali Kingissepa Rajooni Riiklikust Arhiivist.Tallinna arhii-

vis materjale ei uuritud, kuna A.Seppel on oma töös "Saaremaa koolid ja õpetajad 1918-194o" kõik ORKA-s olevad materjalid läbi töötanud ja üldistanud. Kingissepas töötasime läbi Orissaare Rajooni TSN Täitevkomitee Rahvahariduse osakonna fondi ja Kingissepa Rajooni Täitevkomitee Haridusosakonna fondi, osalt kasutasime koolipasse, õppejõudude nimekirju, ENSV Haridusministri käskkirju, säilinud aruandeid, Orissaare Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otseseid korraldusi. Nimetatud faktilist materjali oli aga lünklikult.

Saaremaa Koduloomuuseumis on säilinud mõningad käsikirjad, mis pakkusid andmeid Kallemäe kooli mineviku kohta.

Vaatasime läbi Saaremaal aastail 1918-1964 ilmunud ajalehed: "Saaremaa", "Meie Maa", "Saarte Hääl", "Punalipp", "Kommunismi Ehitaja", "Kommunismiehitaja". Ajalehtedes esines kuni 195o-ndate aastateni hariduselu üldisemaid probleeme käsitlevaid artikleid. Kallemäe kooli eelkäijate ja Kallemäe kooli kohta leidus materjali aga väga napilt. 195o-ndatest aastatest oli materjali pisut rohkem ka Kallemäe kooli kohta.

Kallemäe 8-kl.Kooli arhiivis oli materjali vähe ja seegi korrastamata. Dokumentide nappus on tingitud asjaolust, et Suure Isamaasõja ajal oli koolimajas haigla, fašistliku okupatsiooni ajal Saksa sõjaväe moonaladu. Palju dokumente kasutati ahjude kütmiseks ning pakkimiseks. Sõja ajal läks kaduma kogu arhiiv, hävitati kooli raamatukogu ning kõik õppevahendid. Kallemäe 8-kl.Kooli arhiivist saime tööks kasutada klassipäevikuid. On säilinud Uus-Lõve

algkooli õpilasraamat (1.aug.1938-3o.dets.1946), milles andmed paraku on poolikud. Sisse on kantud küll õpilaste nimed, nende hinded aga puuduvad. Pedagoogilise nõukogu protokollid on säilinud 1953/54.õppeaasta kohta ja alates 1958/59.õppeaastast kuni 1972/73.õppeaastani. Osaliselt saime kasutada lastevanemate koosolekute protokolle, pioneerimaleva päevikuid, õpetajate ametiühingu organisatsiooni dokumente. Kohapeal ei olnud materjali komsomoli- ja parteiorganisatsiooni töö kohta.

Kuna allikmaterjali oli vähe, tuli töö koostamisel kasutada endiste õpilaste ja õpetajate kirjalikke mälestusi, mis säilitatakse Kallemäe 8-kl.Koolis. Kogusime endiste õpilaste ja õpetajate ning praeguste õpetajate suulisi mälestusi. Oleme palju tänu võlgu kõigile mälestuste meenutajaile, eriti aga perekond Proosesele. Mälestuste puhul jäi raskuseks, et inimese mälu ei ole täpne, mistõttu nende põhjal saime vaid üldise ettekujutuse möödunust. Töö kirjutamisele tulid kasuks autori isiklikud muljed, kuna autor on Kallemäe 8-kl. Koolis töötanud 1965.aastast alates.

Töö koostamisel töötasime läbi hariduse arengu ja ajaloo kohta käivat kirjandust. Abiks olid Eesti NSV ajaloo üldkäsitlused, direktiivmaterjalid, Õ.Elango, A.Elango, L.Hallopi jt. kirjutused koolide ja rahvahariduse kohta.

Diplomitöö "Kallemäe kooli ajalugu" koosneb kolmest peatükist: Kallemäe kooli eelkäijad Uue-Lõve 4-kl.Algkool ja Vana-Lõve 6-kl.Algkool aastatel 192o-194o, Kallemäe Mittetäielik Keskkool aastatel 194o-1961, Kallemäe 8-kl.Kooli areng aastatel 1961-1973.Esimeses peatükis on püütud anda lühike ülevaade Kallemäe kooli eelkäijatest. Teises peatükis

tehakse juttu Kallemäe Mittetäielikust Keskkoolist, mis 1950.aastal nimetati ümber Kallemäe 7-a. Kooliks. Kolmandas peatükis on püütud näidata Kallemäe 8-kl. Kooli tööd, saavutusi ja puudujääke juba kaasajal. Iga peatükk on sisuliselt üles ehitatud järgmise plaani alusel: perioodi hariduselu üldiseloomustus, kooli materiaalne baas, kooli kaader, õpilaskond, õppe-ja kasvatustöö, tegevus organisatsioonides, ringide töö, sidemed lastevanematega.

Töös on kasutatud Kingissepa Rajooni Riikliku Arhiivi kohta läbendit KRRA.

I ptk. KALLEMÄE KOOLI EELKÄIJAD

UUE-LÕVE 4-KL.ALGKOOL JA VANA-LÕVE 6-KL.ALGKOOL AASTATEL 1920-1940

Iseloomustades tsaristliku Venemaa kooli, näitas V.I. Lenin, et see oli muudetud kodanluse klassivõimu tööriistaks ja tema eesmärgiks oli "kodanluse jaoks välja koolitada alandlikke ja usinaid sulaseid, tema tahte täitjaid ja kapitali orje....".[1] Traarirežiimi tingimustes pidurdas Eestis rahvahariduse arengut iganenud seisuslik-klassiline koolisüsteem ja rahvusliku rõhumise poliitika.[2] Erilist tähelepanu osutasid tsaarivõimud alates XIX saj.lõpust ministeeriumikoolidele, lootes just nende kaudu juurutada oma tagurlikku ideoloogiat rahva hulgas. Et ministeeriumikoolid suudaksid edukalt võistelda valla- ja kihelkonnakoolidega, aitasid tsaarivõimud ministeeriumikoole materiaalselt teistest koolitüüpidest rohkem.[3] Neid peeti ülal suurelt osalt riigi kulul, varustati paremini õppevahendite, ajakohase kooliinventari ja kvalifitseeritud õpetajatega.[4]

---

[1] V.I.Lenin, Teosed, 28.kd., lk.378-379.

[2] E.Elango, Kool, õpetajaskond ja haridus kodanlikus Eestis (1919-1940), Tallinn 1974, lk.24. Käsikiri.

[3] A.Liim, Rahvahariduse arengust Eestis Oktoobrirevolutsiooni eelsel perioodil, "Nõukogude Kool" nr.2, 1960, lk.88.

[4] Eesti NSV ajalugu II, Tallinn 1963, lk.226.

1.märtsil 1898. aastal avati Saaremaal Vana-Lõve 2-kl. Ministeeriumikool, mis kodanliku Eesti riigi ajal muudeti 8 algkooliks. Koolijuhatajaks oli Gustav Nurm.[1] Vana-Lõve Ministeeriumikooli saadeti lapsi õppima ka P[illegible]idelt.[2]

Algul asus Vana-Lõve 2-kl. Ministeeriumikool Vana-Lõve vallamajas, 1898. aasta sügisel kolis kool sealt Valjala kiriku juurde üürimajja. Vana-Lõve ja Kogula valla ühendamisel 1900. aastal vabanes Vana-Lõve vallamaja ja ministeeriumikool asus uuesti sinna. Ministeeriumikoolis kestis õppeaeg viis aastat.[3] Kool oli ümbruskonnas paremaks kooliks ja vanemad saatsid oma ärksamad lapsed meelsasti sinna õppima, nii et peagi andis tunda ruumipuudus. 1912.aastal ehitati koolile klassiruumide tarvis juurde uus ruumikas maja.[4]

Miili Valge, kes elas Vana-Lõve külas ja alustas 1911.aastal õppimist Vana-Lõve Ministeeriumikoolis, meenutab, et sel ajal oli koolis ligi 140 õpilast.[5]

Koolijuhataja Gustav Nurme kõrval töötasid selles koolis kauemat aega veel õpetajad J.Rooti,M.Kommel,K.Magus, E.Leetus, J.Vahter, A.Varvas, J.Tarkpea, B.Pooker.[6]

---

[1] 25 aastat Valjala Piimaühingut seoses Valjala üldarenguga, koostanud O.Mäeniit ja G.Lember,1937,lk.67.

[2] Valjala III,Rahvapärimused ja mälestused Valjala kihelkonnas, üles kirjutanud Georg Lember 1969.a.Kohtla-Järvel.

[3] Saaremaa,Maateaduslik,majanduslik ja ajalooline kirjeldus, Tartu 1934, lk.782.

[4] 25 aastat Valjala Piimaühingut seoses Valjala üldarenguga, 1937, lk.67.

[5] Miili Valge suulised mälestused,7.apr.1974.a.Vana-Lõve k.

[6] Gustav Nurme kirjalikud märkused,1930.a.Vana-Lõve külas.

Õpetajate hulgas oli G.Nurm väga lugupeetud ja autoriteetne mees, kelle sõnavõttu koosolekutel alati suure tähelepanuga jälgiti.

Vana-Lõvelt sai 2-kl. Ministeeriumikooli lõputunnistuse 7o õpilast.[1]

Pärast tsarismi kukutamist, Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise perioodil olid eesti rahvakooliõpetajad teinud juba ulatusliku eeltöö rahvahariduse demokraatlike aluste väljatöötamiseks ja populariseerimiseks. Selle laiahaardelise ja avarapilgulise eeltöö tulemusena olid nad meie avalikkuses täiel häälel ja selgel sõnal esile toonud järgmised põhinõuded:

1) kool peab igal astmel olema emakeelne;
2) haridus olgu kõigile kättesaadav, mistõttu kool peab olema maksuta;
3) koolis ei ole kohta usuõpetusel, kool olgu ilmalik;
4) koolikorralduse aluseks tuleb seada ühtluskooli põhimõte;
5) rahvahariduse üldine juhtimine koondatagu ülemaalise koolivalitsuse kätte, kuid kohalikel omavalitsustel olgu laialdased õigused koolide korraldamise alal.[2]

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni perioodil võitles eesti töörahvas koos Venemaa teistest rahvustest töötajatega sotsialismi eest. Kogu Eesti mandrialal toimusid rob-

---

[1] A.Seppel, Saaremaa koolid ja õpetajad 1918-194o, lk.338. Käsikiri asub Saaremaa Koduloomuuseumis.

[2] L.Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr.9,1957, lk.521.

kearvulised tööliste, talurahva, soldatite ja madruste miitingud ja koosolekud, kus tervitati nõukogude võimu. Saaremaa oli eriolukorras - see oli saksa okupatsiooni alla sattunud ning Oktoobrirevolutsioon teda otseselt ei puudutanud, mõju oli aga kahtlematult tugev.

Nõukogude võim Eestis asus rahvahariduse ümberkorraldamisele töörahva huvides. Nõukogude valitsuse poolt sisse seatud emakeelne kool oli kõige tähtsamaks teguriks, et muuta haridus töötava rahva lastele kättesaadavaks.

Kuid eesti kodanlus alustas rahvavastast tegevust, sidudes oma poliitilised arvestused välismaise interventsiooniga. Kodanlus kuulutas ennast erapooletuks sissetungivate Saksa vägede vastu, kes tulid parunite võimu maksma panema. 4.märtsiks 1918 okupeerisid saksa imperialistide väed kogu Eesti. Nõukogude võim hävitati, sisse seati terrorile rajanev okupatsioonirežiim.

Oli selge, et eesti kodanluse ajutine võimuletulek ei suuda nõukogude võimu taastamist Eestis ära hoida. Seepärast kiirustasid ameerika, inglise ja prantsuse imperialistid rahvastuse saatmisega ja oma sõjalaevade toomisega Eesti vetesse. Eesti töörahvas aga ei tahtnud sattuda uute okupantide ikke alla. Töölised alustasid aktiivselt võitlust, mille tulemusena kuulutati 1918.aasta novembris Narvas välja Eesti Töörahva Kommuun, kes arendas poliitilist ja sõjalist võitlust nõukogude taaskehtestamiseks kogu Eestis.

Saaremaal, samuti nagu mujalgi Eestis, oli töörahva olukord halb. Töörahva hulkades kasvas viha ja rahulolematus kodanlike natsionalistide ja parunite võimu vastu.

1919.aasta veebruaris puhkes Saaremaa töörahva ülestõus, mille ajendiks sai Eesti kodanliku ajutise valitsuse järjekordne mobilisatsioonikäsk. Saarte töörahvas ei tahtnud sõdida ameerika ja inglise imperialistide ning eesti kodanluse huvides Nõukogude Venemaa vastu. Kuigi ülestõus arenes hoogsalt ja loodi ligi tuhandest talupojast koosnev vägi ning paari päevaga likvideeriti kodanlik võim kogu Muhumaal ja enamikus Saaremaal, sai see ülestõus stiihilisuse ja isoleerituse tõttu lüüa.[1]

Eesti kodanlus suutis püsima jääda ja Punaarmee vastu pealetungile asuda, sest ta sai imperialistlikult kodanluselt suurt majanduslikku, sõjalist ja poliitilist toetust.

1920.aasta 2. veebruaril sõlmiti Tartu rahu. Eesti rahva ajaloos algas nüüd eesti kodanluse klassivõimu periood, mis kestis kaks aastakümmet.

Eesti kodanlus, tulnud võimule, püüdis muidugi allutada ühiskondliku elu kõik avaldused, sealhulgas ka rahvahariduse oma klassihuvidele. Eesti kodanluse reaktsioonilised taotlused leidsid väljendust näiteks usuõpetuse koolitassimises, kesk-ja ülikoolihariduse maksuliseks tegemises, ühiskonnateaduslike õppeainete rakendamises oma klassihuvide vankri ette ja kodanliku võimu viimaseil aastail ka ühtluskooli põhimõtte õõnestamises ning koolikohustuse alandamises 16.eluaastalt 14.eluaastale.[2]

---

[1] Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957, lk.354-420.

[2] L.Hallop, op.cit.," Nõukogude Kool" nr.9,1957,lk.523.

Kuid rahvahulgad ja progressiivne õpetajaskond avaldasid sellele poliitikale tõsist vastupanu. See positiivne, mis kodanliku Eesti rahvahariduse korraldamiseks leidub, on suures osas just rahvahulkade võitluse tulemus.

1920.aasta algkooliseadusega nimetati kõik endised valla-, kihelkonna-, ministeeriumikoolid, linna- ja kroonualgkoolid jne. 1920/21. kooliaasta algusest avalikeks algkoolideks. Seaduse elluviimise määruse 5.paragrahvi järgi olid koolikohustuslikud esialgu lapsed, kes õppeaasta alguseks olid saanud üheksa aastat vanaks. Alates 1924. aasta sügisest laiendati koolikohustus kaheksa-aastastele lastele.

Avalikke algkoole pidid asutama ja ülalpidama vallad. Kuna sobivate kooliruumide ja õpetajate puuduse tõttu ei olnud 6-klassilist koolikohustust kohe võimalik sisse seada, pidi selle elluviimine sündima järk-järgult. Lõplikuks tähtajaks määrati 1930.aasta.[1]

Algkool oli emakeelne ja õppimine seal maksuta. Kehvematele õpilastele pidi riik toetust andma, ent seda said niivõrd vähesed õpilased, et suur hulk lapsi ei saanud vaesuse pärast koolis käia.[2]

---

[1] Õ.Elango, op.cit., lk.53, 67.

[2] A.Elango, Eesti kooli- ja pedagoogilise mõtte ajaloost, Tartu 1968, lk.63.

Kallemäe kooli eelkäijad asusid kodanliku korra ajal Vana-Lõve ja Uue-Lõve külas. Siin käisid koolis peamiselt põlluharijate ja peremeeste lapsed.

Kallemäe kooli algrakukesed on Võhksa, Siiksaare, Turja ja Sakla 3-klassilised külakoolid. Siiksaare ja Võhksa koolid olid Valjala kihelkonnakooli abikoolideks, Turja kool Kahtla kihelkonnakooli abikooliks ja Sakla kool Reo kihelkonnakooli abikooliks.[1] Need koolid ühendati 192o. aastal Uue-Lõve 4-klassiliseks Algkooliks. Uue-Lõve algkool alustas tööd Uue-Lõve mõisa eluhoones - härrastemajas. Koolimajaks oli vana varisemisohus kivihoone. "1919.aastal ei peetud Uue-Lõve mõisa maja oma seisukoha, ümbruse, maa ning ruumide poolest sündsaks rahvakooli sisseseadmiseks, kuid hiljem kool siin siiski asutati".[2]

Maal muudeti 6-klassilisteks algkoolideks esimestena endised kihelkonna- ja ministeeriumikoolid. Neil olid paremad ruumid, sisseseaded ja õpetajad. Nii alustas Vana-Lõve Ministeeriumikoolis tööd Vana-Lõve 6-klassiline Algkool.

Avalikkude algkoolide seadus nägi ette igale õppejõule 2,5 tiinu põllumaad.[3] Uue-Lõve ja Vana-Lõve koolis töötas mõlemas kaks õpetajat ning nende maa asus samas koolimaja ümbruses.

Et Uue-Lõve koolimaja oli väga vilets ning sissevajuvate lagede tõttu isegi eluohtlik, tekkis vajadus uue koolimaja järele. Hoone otsustati ehitada Uue-Lõvele, vana koolimaja juurde.

---

1 Senni Rauga suulised mälestused, 12.novembril 1972.aastal Vana-Lõve külas.

2 A.Seppel, op.cit., lk.39.

3 Samas, lk.83.

VALJALA

külanõukogu

Foto 2.
Uue-Lõve 4-kl.Algkooli hoone 1936.aastal.

Foto 3.
Vana-Lõve 6-kl.Algkooli hoone 1936.aastal.

Siia planeeriti kaks klassiruumi, kusjuures vana maja oleks kasutatud internaadina. 1935.aasta märtsis oli Kogula vallavolikogus üheks tähtsamaks küsimuseks just Uue-Lõve koolimaja ehitamine.[1] Uue 4-klassilise koolimaja plaan oli kinnitatud ja vundamentki valmis. Kuid lastevanematele ei meeldinud, et lapsed pidid algkooli kahes vanemas klassis (V ja VI) endiselt edasi õppima Vana-Lõvel. Tehti ettepanek rajada juba selline koolimaja, kuhu mahuksid kõik klassid. Valmisolev vundament Uue-Lõvel müüdi kohalikele talumeestele ja hakati otsima uut kohta.[2]

Sel ajal oli vallavanemaks Aadu Iljas Siiksaarest. Tema eestvedamisel võitlesid Siiksaare, Turja- ja Kogula inimesed selle eest, et kool ehitataks nende kodukanti. Teiste külade lapsevanemad ei olnud sellega nõus, tuues põhjuseks pika koolitee. Sakla, Kangruselja, Jursi, Kase-Silla külad soovisid uut koolimaja Vana-Lõvele. Selle vastu jällegi protesteeriti. Uueks asukohaks leiti Aadu saat Uue-Lõve mõisa juures, mis pidi asuma kõigi külade keskkohal. See oli aga metsik koht, kuhu juurdepääsuks puudus tee. Nii jõuti lõpuks koolimaja ehitamiseni Kallemäel.[3]

---

[1] "Meie Maa" nr.31, 15.märts 1935.

[2] Endel Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

[3] Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

Foto 4.
Kallemäe koolimaja ehitamise ajal
1939. aastal.

Pika valimise järele leiti sobiv koht Juhan Sepa (Veimri Juhani) krundil Nurme tee pöörul. Krunt läks maksma tüseda summa. Valla kulutuste arve seisis mitu viimast aastat 12 5oo krooni piirides, kuid 1937.aasta eelarve tõsteti üle 16 ooo krooni. Tõus oli vajalik ametite arvu, palkade, kütte ja Uue-Lõve koolimaja ehitussumma suurendamise tõttu. Oli kavatsus rajada Kallemäel uus moodne kahekorruseline tsementkivist koolimaja, mis pidi maksma minema üle 3o ooo krooni.[1]

Ehitustöö algus venis sobiva projekti puudumise tõttu. Projekti koostamiseks käisid vaidlused vallavalitsuse ja haridusosakonna vahel. Viimane soovitas koolimaja ehitada kuue klassiruumi, söögisaali ja moodsa tööõpetuse klassiruumiga. Vallavalitsus kartis aga ehituskulude suurekspaisumist. Saare maakonna insener Kukkur valmistas projekti, mille järgi ehitati maja praegusel kujul.

Koolimaja ehitustöö algas 1938.aastal. Töödejuhatajaks palkas vallavalitsus Voldemar Lember'i, kes oli Saaremaa nimekas noorkirjanik, agar näidendite kirjutaja, tubli seltskonnategelane. Tööde käigus ilmnes mitmeid raskusi. Vundamendi ehitamisel tekkis vaidlus, kas paks savikiht läbi kaevata või mitte. Insener Kukkuri ettepanekul ei kaevatud vundamendi kraavi kindla aluspõhjani. Alusmüür rajati savikihile, mis koolimaja all on kuni kahe meetri paksune. Ebaühtlase vajumise tagajärjel sattus aga maja kirdepoolne nurk varisemisohtu. Ka tuli ümber ehitada kanalisatsioon, sest vesi

---

[1] 25 aastat Valjala Piimaühingut seoses Valjala üldarenguga, 1937, lk.62.

hakkas täitma keskkütteruumi ja keldreid. Ehitus plaaniti lõpetada kahe aastaga.[1] Ehituslaenu oli Kallemäe kooli jaoks võetud 25ooo krooni.[2] Viimased uued koolimajad, mis kodanlikul perioodil Saaremaal ehitati, olidki Kallemäe ja selle naaber Kahtla kool.

Õppetöö algkooli viletsates tingimustes nõudis õpetajatelt suurt energiakulu. Uue-Lõve algkooli juhatajaks oli kogu vaadeldaval perioodil Anton Rauk. Õpetajaks oli algul Amanda Iljas, kes 1923. aastal aga haigestus tuberkuloosi. Tema asemele tuli õpetajaks Joann Prooses.[3]

Vana-Lõve kooli ainukeseks juhatajaks oli ministeeriumikooli endine juhataja Gustav Nurm. Õpetajatena töötasid N.Aleksandrova, E.Müür, A.Sillenberg, kõige kauem aga Bertha Pooker - 192o-1927.[4]

Mõlemat algkooli juhtisid tublid õpetajad. Anton Rauk oli aktiivne kultuuritegelane, Valjala Õpetajate Ühingu esimees. 194o. aastal oli ta tegev Saarte Õpetajate Liidu revisjonikomisjonis, oli Valjala pasunakoori asutaja. Seda tegid nad koos õpetaja J.Proosesega. Pasunakoori loomiseks vajaliku raha korjasid noored pidudega.[5]

---

1 Aleksander Proosese kirjalikud mälestused, septembris 1969. aastal Kingissepas.
Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

2 A.Seppel, op.cit., lk.236.

3 Joann Proosese kirjalikud mälestused, septembris 1969.aastal KIngissepas.

4 Gustav Nurme kirjalikud märkused, 193o.aastal Vana-Lõve külas.

5 "Meie Maa" nr.1,3. jaanuar 194o.

Foto 5.
Uue-Lõve 4-kl. Algkooli
juhataja Anton Rauk.
(Juhataja 192o - 194o).

Foto 6.
Vana-Lõve 6-kl. Algkooli juhataja
Gustav Nurm.
(Juhataja 192o-194o).

Foto 7.
Valjala valla õpetajad 192o-ndatel aastatel.
I rida (vasakult): Pooker (Vana-Lõve), Tamm, Iljas (Uue-Lõve).
II rida: Rand, Katvel, Rauds, Reinem.

Foto 8.
Uue-Lõve 4.kl.Algkooli õpetajad oma perekondadega 1934. aastal.
II rida (vasakult): Prooses, koolijubataja: Rauk.

Gustav Nurm oli autoriteetne ning lugupeetud õpetaja, kes oli pedagoogilise ettevalmistuse omandanud tsaariaegses õpetajate seminaris Pihkvas. Tema erilist hoolsust ja tulemusrikast kasvatus- ning õppetööd hinnates tõstis Haridusministeerium tema töötasu 1926.aastal astme võrra kõrgemale.[1] Õpetaja Nurm oli agar ühiskonnategelane, tubli aednik ja mesinik. Ta oli 4o aastat Valjala Põllumeeste Seltsi esimees, Valjala Piimaühingu asutamise mõtte algataja, hiljem Uue-Lõve Piimaühingu asutaja liige.[2]

Õpetaja Joann Prooses oli peale koolitöö veel laulukoori juht ning näidendites kaastegev.

Aastail 1919-1921 toimusid Saaremaal õpetajate kolmeaastased edasiharimise ja kutsetaotlemise kursused. Õpetaja J.Prooses sai 6-kl. algkooli õpetaja kutse neil kolmesuvelistel kursustel, õpetaja A.Rauk aga Haapsalu kursustel. Saaremaal võttis kolmeaastastest kursustest osa 72 inimest, nende hulgas kuus, kes olid õppimud Vana-Lõve Ministeeriumikoolis.[3]

Õpetajate enesetäiendamiseks organiseeriti Saaremaal õpetajate kongresse, suvekursusi, hariduspäevi. Saaremaa õpetajad ei olnud 192o.ndate aastate algul rahul suvekursuste korraldusega, sest loengutel tuli istuda isegi 12 tundi järjest, vähemolulisi aineid loeti rohkem kui tähtsaid jne. 1928. aastal organiseeritud kursustel said aga õpetajad kutsetööks vajalikke praktilisi teadmisi ning oskusi. 1929.

---

1 A.Seppel, op.cit., lk.53,338.

2 Samas, lk.4.

3 A.Seppel, op.cit., lk.122-128.

aastal viidi läbi haridusnädal. Vana-Lõvel oli haridus-päev 6.veebruaril. Haridusteemade kõrval selgitati elanikele ka põllumajanduse küsimusi. Rahvast oli murruna koos. 193o.-ndate aastate keskel õpetati suvekursustel õppevahendeid valmistama.[1]

Uue-Lõve koolimajas töötas kooliteenijana pikka aega Liisu Sepp (192o-1935). Lühemat aega töötasid abielupaar Jõgi, Miina Sink, Juuli Lesk.[2]

Vana-Lõve kooliteenijad vahetusid sagedamini. Pikemat aega oli tööl Minni Tulk (1928-1932), teised töötasid sellel kohal vaid paar aastat. Teenija-ametit pidasid veel Maali Kolk, Elisaveta Piipu, Vladimir Sepp, Viiu Jõgi, Eduard Mõistlik.[3]

Uue-Lõve algkoolis õppis lapsi ligi loo.[4] Vana-Lõve algkoolis oli lapsi poole vähem. Nii oli 1939/4o. õppeaastal Uue-Lõvel 88, Vana-Lõvel 38 õpilast. Koolide eelarved sel aastal olid vastavalt 1141 ja 69o krooni.[5]

---

[1] "Meie Maa" nr.36, 13.mai 1922.
"Meie Maa" nr.63, 19. aug. 1922.
"Meie Maa" nr.39, 21. mai 1924.
"Meie Maa" nr.66, 27. aug. 1924.
"Meie Maa" nr.92, 21. aug. 1928.
"Meie Maa" nr. 8, 19.jaan. 1929.
"Meie Maa" nr.18, 12.veebr.1929.
"Meie Maa" nr.44, 22.apr. 1935.

[2] Julie ja Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

[3] Helle Nurme ja Olga Varvase suulised mälestused, 26.aprillil 1974.aastal Vana-Lõve külas.

[4] Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974.aastal Kingissepas.

[5] A.Seppel, op.cit., lk.443,445.

Uue-Lõve algkooli lõpetanutest siirdus vaid väike osa Vana-Lõvele edasi õppima. Takistuseks oli peamiselt kodude vaesus ja viletsus. Lõpetajad jäid kodukohta tööle, osa hakkas kalureiks, osast said põllutöölised, asunikud. Vaid vähesed said haridusteed jätkata keskkoolis.[1]

Koolimajades oli kaks klassiruumi, kahe õpetaja korterid, kooliteenija korter ja internaadi ruumid, mida tollal nimetati lihtsalt magamistubadeks. Viimased ei mahutanud üle kahekümne õpilase. Ruumid ei vastanud hügieeni ja tervishoiu nõuetele. Magamistubades polnud küllaldaselt õhku ega igal lapsel isegi oma voodit. Toidukeetmise võimalus koolimajas puudus ning lapsed pidid leppima kuiva ja külma söögiga. Vahel keetis kooliteenija lastele kodust kaasavõetud lihast ühist suppi.[2]

Uue-Lõve koolimaja oli väga kitsas, õppimistingimused seetõttu eriti halvad. Klassidena kasutati endist härraste söögituba ning saali. Esimeses oli ruumi vähem, kuid see oli suuremate akende tõttu parema valgusega. Endine saalituba (ehk punane samettuba) oli suur ja hämar ruum. Ka õhtulambid ei suutnud anda nõuetekohast valgust. Rohelises saalitoas oli tütarlaste magala. Härrastemaja puust osas oli õpetaja korter. Koridori põrand oli kaetud paeplaatidega ja see kütmata ruum oli alati külm. Klassiruume küll

---

[1] Jaoann Proosese suulised mäletused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

[2] Silvia Piipuu suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

köeti, kuid talvel juhtus sedagi, et klassis nurgas oli lund. Käimla asus õues, hulk maad majast eemal ja talvel tuli sumbata sinna läbi sügavate hangede. Isegi kätepesemise võimalust koolis ei olnud.

Vana-Lõve koolis õppivad lapsed olid Uue-Lõve omadega võrreldes eelistatumas olukorras, sest Vana-Lõve ruumikas koolihoone oli ehitatud 1912. aastal. Puust koolihoones asus kaks klassiruumi ja õpetajate tuba. Vanas kivimajas olid internaadi ruumid ning õpetajate korterid.

Kooliskäimise tingimused olid rasked. Osa lapsi tuli 7-8 km kauguselt, seljas kerge riie, jalas villasest riidest nahktaldadega "pätid". Vihmase ja halva ilma puhul said nad päev läbi külma kannatada, sest märgi riideid polnud kusagil võimalik kuivatada.

Vallavalitsus määras puudustkannatavatele lastele kogu kooli peale ainult kuus või seitse paari tasuta saapaid aastas.[1] Riigi toetussummad kehvadele õpilastele vähenesid aasta-aastalt. Kui 1934/35. õppeaastal said kogu Eesti õpilased toetust veel 177ooo krooni ulatuses, siis 1938/39.õppeaastaks oli see summa langenud 64ooo kroonile.[2]

Saaremaa oli kodanliku Eesti üks viletsamaid ja vaesemaid maakondi. Algkooli ülevalpidamine käis kohalikule rahvale üle jõu. Siin leidus palju lapsi, kes kusagil koolis ei käinud. Palju õpilasi jäi koolist eemale haiguse ja vae-

---

[1] Silvia Piipuu suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

Julie ja Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

[2] Õ.Alango, op.cit., lk.1o5.

suse tõttu.

1923/24. õppeaasta andmeil oli algklasside üldarvust Saaremaal VI klasse 4,6 %, kõrgeim oli VI klasside erikaal Järvamaal - 1o%. Viiendate-kuuendate klasside õpilased moodustasid 1924/25. õppeaastal algkooli õpilaste koguarvust Saaremaal 8,5 %. Eestis üldse oli see näitaja 15,6.[1]

1932/33. õppeaastal oli Saaremaal üldse 8o algkooli, 191 klassikomplekti ja 194 õpetajat.[2]

192o. aasta algkooliseadusega pidi õppetöö kestma 35 nädalat aastas. Uue algkooliseadusega pidi koolitöö normaalselt kestma 1.septembrist kuni 31. maini.[3] Maal asuvates algkoolides võis töö alata pärast ja lõppeda enne mainitud tähtaega. Põhjuseks olid sügisesed ja kevadised põllutööd. Saaremaal algas algkoolides õppetöö erinevatel aastatel erinevalt - septembri lõpus või oktoobri alguses, olenevalt ilmadest ja karja väljasolemise ajast.

192o. aasta algkooliseaduse järgi õpetati järgmisi õppeaineid: kodulugu, emakeel, laulmine, võimlemine, käsitöö, joonistamine ja joonestamine, aritmeetika ja algebra, geomeetria, looduslugu ühes tervishoiuga, maateadus, ajalugu, kodanikuteadus ja võõrkeel. Tsaariaegse rahvakooliga võrreldes oli nüüd õppeplaanis mitmeid uusi õppeaineid, na-

---

1 Õ.Elango, op.cit., lk.68,74,77.

2 "Meie Maa" nr.61, 1.juuni 1933.

3 Õ.Elango, op.cit., lk.9o.

gu kodulugu, laulmine, võimlemine jm. Usuõpetus oli ametlikust õppeplaanist välja jäetud, rõhutati koduloo, laulmise, võimlemise, käsitöö ja joonistamise tähtsust.[1]

1928. aastal kehtestati uued õppeplaanid ja -programmid. Koduloole lisati kõlblusõpetus ja kodanikuõpetus. Seda õppeplaani muudeti 1930. aastal: kodanikuõpetus ühendati ajalooga ja kõlblusõpetus usuõpetusega.

Õpilasi hinnati kuni 1934. aastani märksõnadega "hea", "rahuldav", "nõrk". 1934. aastast võeti kasutusele viieastmeline hindamine numbritega 1-5.[2]

1920.-ndate aastate alguses puudus Saaremaal alaline koolinõunik ning koolide õppetegevuse jälgimine oli lünklik. Koolinõuniku ametisse astunud Juhan Koppel suhtus oma ülesandesse tõsiselt. Maakonnas oli 117 algkooli ja ainult seitse jäi neist esimesel aastal tema poolt külastamata. Koolinõunik hindas 27 kooli tööd heaks, 30 nõrgaks, 53 rahuldavaks. Heade hulgas oli ka Vana-Lõve algkool, Uue-Lõve kooli luges J. Koppel keskmiseks.[3]

Joann Proosese mälestuste järgi õppisid lapsed tollal koolis püüdlikult. Muidugi oli neid, kes edasi ei jõudnud, kelle teadmised olid nõrgad. Raskusi valmistas just matemaatika. Tunniks ettevalmistamine ja töö koolis nõudis õpetajalt peaaegu kogu päeva. Töökoormus koolis suurenes 1923. aastal, mil tõsteti maa-algkoolide õpetajail nädala-

---

[1] Õ. Elango, op.cit., lk.285.

[2] Samas, lk.294-295, 306.

[3] A. Seppel, op.cit., lk.91-93.

tundide arv 24-lt 28-le.[1] Lapsed pidid suurema osa materjalist kohe tunnis selgeks saama, sest palju oli õpilasi, kellel kodus puudusid õppimisvõimalused või need olid minimaalsed.

Õppetööd takistas veel sobivate õppevahendite puudumine, millega koolid polnud minimaalselgi määral varustatud. Laste teadmistes põhjustasid lünki ka puudumised haiguste tõttu. 1929. aastal esines Saaremaa koolides suur gripilaine, 1940. aasta erakordselt pakasel talvel puudus ligi 75 % lapsi koolist käreda külma ja haiguste tõttu.[2]

Vaadeldava perioodi lõpul hakati laste õppimist mõjutavatele teguritele mõnevõrra enam rõhku panema. Arutlusel olid päevase eine andmine, õuede puhtus, et õpilased saaksid vahetunnis värsket õhku jme. Kuid ei Uue-Lõvel ega Vana-Lõvel jõutud neid küsimusi positiivselt lahendada.

Kuna Saaremaal esines väga palju alkohoolsete jookide pruukimist ning sellele kaasnes kuritegude rohkus, peeti 1920.-ndatel aastatel koolides oluliseks karskusküsimuse selgitamist. Olid määratud kindlad päevad, mil võis paar viimast tundi kasutada nimetatud probleemi arutlemiseks. Õpetaja ise pidi olema karskuse näitamisel elavaks eeskujuks.

Pärast fašistlikku riigipööret Eestis 1934.aasta kevadel tugevdati ideoloogilist survet koolile. Rohkem kui varem nõuti nüüd noorsoo kasvatamist natsionalismi vaimus.

---

1 Õ.Elango, op.cit., lk.221.

2 "Meie Maa" nr.29, 12. märts 1929.
"Meie Maa" nr.25, 16. veebr.1940.

Püstitati koguni loosung: rohkem kasvatust, vähem õpetust.

1937/38.õppeaastast alates nähti igas klassikomplektis ette üks klassijuhatajatund nädalas. Seda tundi tuli kasutada õpilaste kavakindlaks kasvatuslikuks juhtimiseks.[1]

Õpilased olid koolis eelkõige seotud õppetööga, peale tunde aga õpiti laule, näidendeid, deklamatsioone. Lisaks koolipidudele oma koolimajas oli traditsiooniks kogu valla algkoolide ühiste pidude organiseerimine kevaditi Valjala maalinnusel. Ka kooli kevadpeod ning lõpupeod organiseeriti sageli väljas. Vana-Lõve koolilapsed viisid lõpupidusid läbi ka Valjala linnusel. Õpilased armastasid väga tantsida. Silvia Piipuu meenutab, et isegi vahetundide ajal mindi teinekord internaadi magamistuppa tantsima (S.P. õppis Uue-Lõve algkoolis 1934. aastast). Tema meenutuste järgi tegeldi peamiselt isetegevusega, sporti ei harrastatud. Talvel ei toimunud ruumipuuduse tõttu isegi võimlemistunde.[2] See oli tõsine puudujääk õpilaste kehalise arendamise osas. Vana-Lõve kooliõuel olid võimlemisriistadest rõngad, kangid, millel õpilased armastasid harjutada.[3]

Vana-Lõve algkooli juhataja, nagu eelpool öeldud, oli hea aednik ning mesinik. Tema viis lapsed sageli aeda, kus õpetas neile mitmesuguseid praktilisi töid. Nii mõnelgi

---

1 Õ.Elango, op.cit., lk.3o7.

2 Silvia Piipuu suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

3 Miili Valge suulised mälestused, 7.aprillil 1974.aastal Vana-Lõve külas.

noorel kasvas armastus mesilindude, õunapuude ja marja - põõsaste vastu just siit.[1]

1930. aastal kutsuti kohalikus Eestis militaristliku Kaitseliidu algatusel ellu "Noorte Kotkaste" organisatsioon, mis koosnes laste (8.-14. eluaastani) ja noorte (14.-20. eluaastani) organisatsioonist. Uue organisatsiooni peamise tegevussuunana märgiti "isamaalise vaimu ning isamaa heaks valmisoleku" kasvatamine. See poolsõjaline organisatsioon pidi olema Kaitseliidu kaadrite reserviks. Tütarlaste jaoks asutati 1939. aastal vastava vaimuga kodutütarde organisatsioon.[2] Noorte kotkaste ja kodutütarde rühmad olid koolidele kohustuslikud.

1933. aastaks oli Eestis noorkotkaid üle 4500, Saaremaal oli 1936. aastal 42 noorte kotkaste organisatsiooni 800 liikmega, kodutütred koondusid 41 organisatsiooni 400 liikmega.[3]

Uue-Lõve algkoolis juhtisid "kotkaste" tegevust koolijuhataja A.Rauk ja õp.J.Prooses. Kodutütarde juhiks sai Senni Rauk. Uue-Lõve noorkotkaste organisatsiooni kuulus umbes 40 last. Liikmetel oli omakindel vorm. Neis lastes, kes kuulusid nimetatud organisatsiooni, kasvatati natsionalistlikku maailmavaadet ning füüsilist vastupidavust. Suvel korraldati laagreid.[4]

---

[1] Artur Sülla suulised mälestused, 7.aprillil 1974.aastal Vana-Lõve külas.

[2] Õ.Elango, op.cit., lk.248, 357.

[3] "Meie Maa" nr.92, 19.august 1936.

[4] Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

Foto 9.

Osa Uue-Löve algkooli õpilastest.
Normi kannavad kodutütred ja noor-
kotkad.
Keskel (vasakult): koolijuhataja A.Rauk,
õp. J.Prooses.

1930.-ndatel aastatel tähistati koolides maikuus emadepäeva. Sel päeval toimusid tunnid, kus räägiti emade austamisest. Mitmel aastal korraldasid Uue-Lõve ja Vana-Lõve koolid emadepäeva aktuse ühiselt. Peale emade oli koos veel suur hulk inimesi, kes olid tulnud jälgima õpilaste ettekandeid. Tavaliselt pidas üks koolijuhatajaist päevakohase kõne, millele järgnesid õpilaskoori laulud, deklamatsioonid ja näidendid. Kohati olid ettekanded nii liigutavad, et tõid silmi pisarad. Lasterikkad emad kutsuti peale aktust kohalike organisatsioonide korraldatud teelauda.[1]

Õpetajad olid tihedalt seotud ümbruskonna eluga, olles teatud määral selle juhtideks.

1928. aastal alustas Vana-Lõve algkooli juures tegevust kalaasjanduse ja majapidamise klass, mille juhatajaks sai koolijuhataja G.Nurm.

Aktiivselt töötas Uue-Lõve koolinoorte ring. Õpetajad Prooses ja Rauk kuulusid ringi juhatusse, mitmel aastal oli üks neist ringi juhataja. Noored viisid läbi pidu- ja tantsuõhtuid, organiseerisid tantsukursusi, tegutsesid köögivilja, marjapõõsaste ja juurvilja kasvatuse õppimisega. Tegeldi käsitöö, kalanduse, linnukasvatusega, tehti huvireis kodusaare tundmaõppimiseks. 1935.aastal alustas tegevust keelpilliorkester, 1939. aastal aga üle hulga aja ka ringi lau-

---

1 "Meie Maa" nr.52, 11. mai 1936.

lukoor õp. Proosese juhtimisel.[1]

Koolide vahekord lastevanematega oli hea, sest koolid olid oma tubli tööga pälvinud kohalike inimeste lugupidamise. Õpilaste kodusid külastasid õpetajad omal algatusel, vajaduse järgi. Lastevanemate koosolek toimus tavaliselt sügisel, paar nädalat pärast koolitöö algust. Koosolekul selgitati muudatusi, uuendusi koolielu korralduses.

Ümbruskonnas oli hulgaliselt usklikke, seda ka lastevanemate seas, kes enamuses oma usku lastesse kuigi tugevasti sisendada ei jõudnud. Usulahkude tegutsemiseks anti head võimalused. Oma koosolekuid võisid nad pidada koolimajas ja seda luba kasutasid nad meelsasti. Koolirahvas oli tüdinenud usuvendade ja -õdede "külaskäikudest" koolimajja, mis segasid pahatihti koolitööd, kuid keelata polnud koolil õigust.[2]

Kodanliku diktatuuri periood Eestis kestis 2o aastat. 194o. aastaks kujunes olukord, millal eesti kodanluse rahvavastane poliitika oli jooksnud ummikusse ja laiadele rahvahulkadele sai ikka selgemaks, et vanaviisi edasi minna on võimatu.

Vana-Lõve ja Uue-Lõve koolid (eriti esimene) olid Saaremaal heas kirjas, kuigi tuli töötada viletsates ruumi-

---

[1] "Meie Maa" nr.75, 26.sept.1928.
"Meie Maa" nr.14, 5. veebr. 1931.
"Meie Maa" nr.15, 4.veebr. 1935.
"Meie Maa" nr.34, 22.märts 1935.
"Meie Maa" nr.3o, 25. veebr. 1939.
"Meie Maa" nr.16, 31.jaan. 194o.

[2] Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

des ning halbades tingimustes. Nii mõnegi õppetööd takistava teguri kaotas uue koolihoone valmimine Kallemäel 1940. aastal, mille käsitlemine aga jääb järgmisse perioodi.

II ptk. KALLEMÄE MITTETÄIELIK KESKKOOL AASTATEL 1940 - 1961

1940. aasta suvel toimunud revolutsiooniliste sündmuste tulemusena kukutas Eesti töörahvas kodanluse võimu ning taastas nõukogude võimu, otsustades asuda sotsialismi ehitamisele Nõukogude Liidu rahvaste suures peres.

Ka Saaremaa töötav rahvas võttis nõukogude võimu kehtestamise Eestis 1940. aasta suvel väga soojalt vastu. Endised kraavihallid, kehvikud, kalakulakute orjad said esmakordselt võimaluse inimväärseks eluks.[1]

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis avas uued võimalused ka rahvahariduse alal, luues ühtlasi vajalikud eeldused ning tingimused rahvahariduse ümberkorraldamiseks sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise vajadustest lähtudes. Nõukogude võimu esimesteks sammudeks nende eesmärkide taotlemisel olid ühtluskooli põhimõttele täieliku eluõiguse andmine, õppemaksu kaotamine kesk- ja kutsekoolides (välja arvatud jõukate vanemate lapsed), erakoolide likvideerimine, usuõpetuse kõrvaldamine kõigist koolidest.

Uute õppeainetena tulid üldhariduslike koolide õppeplaanidesse vene keel ja NSV Liidu konstitutsioon. Ajaloo kursuses hakati käsitlema Nõukogude Liidu ajalugu ja geog-

---

[1] Saaremaa, ajalehe "Kommunismi Ehitaja" väljaanne, 1959, lk. 96.

[2] L.Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr.9,1957, lk.523.

raafias Nõukogude Liidu füüsilist ning majandusgeograafiat. Kogu algkooli ulatuses oli iseseisva õppeainena ette nähtud käsitöö.[1]

Eriti teravalt kerkis päevakorrale ideelis-poliitiline kasvatustöö. Akuutseina tõusid esile sotsialistliku töössesuhtumise, tööarmastuse ja teadliku distsipliini kasvatamise, ühiskondliku omanuse hoidmise ja usuvastase kasvatustöö küsimused.

Vabariigi haridusorganite ees seisis laialdane tööväli uute õppekavade ja õpikute koostamisel ning väljaandmisel, õpetajate ettevalmistuse täiendamisel ja uute pedagoogide ettevalmistamisel. Ka Kuressaare linnas avati ühеaastase õppekursusega pedagoogiline klass.[2]

Nende ülesannete realiseerimisel sai töötada vaid lühikest aega. Juba 1941. aasta juulikuus muutis fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule ka meie vabariigi territooriumi lahinguväljaks. Viis kuud kestnud ägedate lahingute järel suutsid hitlerlased Eesti NSV territooriumi täielikult okupeerida. Algas Saksa fašistliku okupatsiooni ränkraske aeg, mis kestis ligi kolm aastat. Saksa okupatsioon oli pimedusajaks ka eesti kooli ajaloos. Fašistlik okupatsioon tekitas tõsist kahju rahvamajandusele. Paljud õpetajad olid mõrvatud või vanglates ja koonduslaagrites surnuks piinatud. Suurt majanduslikku kahju tegid saksa fašistid koolihoonete ja inventari hävitamisega.

---

[1] L.Hallop, op.cit., lk.524.

[2] "Saarte Hääl" nr.13, 23.okt.1940.

1944.a. sügisel toimus Nõukogude armee hoogne pealetung Baltimaades. 22.septembril vabastati meie vabariigi pealinn Tallinn. Septembrikuu viimastel päevadel algas fašistide minemakihutamine Muhu- ja Saaremaalt. 7.oktoobril sai vabaks Kuressaare, 24.novembril, pärast vihaseid lahinguid ka Sõrve poolsaar. Viimane jalatäis Eesti NSV territooriumist oligi fašistlikest vallutajaist puhastatud.

Sõda oli löönud Saaremaale raskeid haavu. Kui 1940.aastal elas Saaremaal ca 60000 inimest, siis sõja lõpul, 1945. aastal loetleti siin ainult 33593 elanikku.[1]

Kõigil elualadel tuli asuda sõjapurustuste parandamisele. Hariduselus tuli esimeses järjekorras taastada laste õpetamine koolides ning ellu viia üldine koolikohustus seitsmendast eluaastast.[2]

Eesti NSV neljas viie aasta plaan (1946-1950) seadis rahvahariduse ette peamiste ülesannetena:

1) kehtestada täies ulatuses seitsmeklassiline koolikohustus;
2) suunata vähemalt 50% seitsmeklassilise kooli lõpetajaist edasi õppima üldhariduslikku kooli VIII klassi;
3) arendada koolivõrku vastavalt vajadustele, taotledes, et igas linnas ja töölisasulas oleks täielik keskkool;
4) valmistada vabariigi rahvamajanduse ja kultuuri jaoks kvalifitseeritud kõrgema ja keskharidusega eriteadlasi.[3]

---

1 Saaremaa, ajalehe "Kommunismi Ehitaja" väljaanne, 1959, lk.5.

2 A.Raud, Koolide ülesanded eeloleval õppeaastal, "Nõukogude Kool" nr.9, 1946.

3 L.Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool"nr.10, 1957, lk.581.

Partei XIX kongressi otsused nägid ette täieliku keskhariduse perspektiivi ning koolitöö polütehniseerimist, samuti keskastme kutsehariduse ja kõrgema hariduse ulatuslikku edasiarendamist. NLKP XX kongress nõudis noorsoo paremat ettevalmistust eluks ja seadis ülesandeks VI viisaastaku jooksul põhiliselt ellu viia täielik keskharidus kogu Nõukogude Liidu ulatuses.[1] Viimast otsust ei suudetud täita.

Nõukoguliku hariduspoliitika üldine suund ilmnes neil sõjajärgsetel aastatel selgesti ka Kallemäe kooli tegevuses.

Kallemäe kooli õpilased pärinesid põhiliselt põllutöölis-te ja kalurite, vähemal määral ka teenistujate perekondadest. 1947. aastal loodi Kallemäe kooli piirkonnas vabariigi esimene kolhoos - V.Kingissepa nimeline kolhoos. Sellest ajast peale hakkas koolis käima ka uue sotsiaalse grupi - kolhoosnikute lapsi.

1940. aasta sügiseks oli valminud Kallemäe uus koolihoone. Kooli nimetati algul Kallemäe Mittetäielikuks Keskkooliks, alates 1950. aastast aga Kallemäe 7- aastaseks[2], hiljem Kallemäe 7-klassiliseks Kooliks. Koolimajas oli kolm harilikku klassiruumi, käsitööklass, jalutusruumid, saal-võimla, kantselei, kolm köögiga ruumi õpetajate korteriteks ja vajalikud kõrvalruumid. 1950.-ndatel aastatel oli ruumide all põrandapinda järgmiselt: klassid - 263,4 m2, kantselei- 16 m2, jalutusruum - 82 m2, koridorid 38,3 m2, võimla- 88 m2, köök-22 m2, tütarlaste internaat - 22 m2, poeglaste internaat-27m2,

---

[1] L.Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool"nr.12,1957,lk.709,nr.7,1958,lk.389.

[2] KRRAm f. 222, nl, s.-ü. 166, lk.150.

sahvrid - 6 m2, käimlad - 36 m2.[1]

1940. aasta septembriks olid koolitööks valmis vaid klassiruumid ja kantselei, ülejäänud ruumid olid veel lõpetamata. Ka koolimaja ümbrus oli korrastamata. Kuna aga esimesel nõukogude aastal avati koolis kohe VII klass, tuli üks teise korruse ruum sedavõrd korda seada, et seal õppetööga alustada sai.

1941. aasta märtsis ehitasid ümbruskonna noormehed kollektiivse ühiskondliku töö korras võimla nii kaugele, et seal toimus esimene kinoetendus.[2] Suure Isamaasõja ajal oli koolimajas algul haigla (milles viibis küll vaid üks haige), hiljem Saksa fašistliku sõjaväe moonaladu. Ruumid olid pärast okupantide väljakibutamist sellises olukorras, et alles 1946. aasta sügiseks saadi nii kaugele, et nendega võis rahule jääda.[3]

Koolimaja juures asus kaev, mille puurimisel esines maapinna iseärasustest tingitud raskusi, kuid mis saadi 1940. aastaks õppetöö alguseks siiski õigeaegselt ja küllaltki soodsa hinnaga valmis. Koolil oli veel puukaev, 0,21 ha suurune spordiväljak ning 0,20 ha suurune kooliaed. Kooliaia krunt polnud katseaiaks sobiv, kuna oli kaetud tiheda võsaga. 1952/53. õppeaastal puhastati maa võsast ning kaevati korralikult ringi.[4]

---

1 A. Seppel, op.cit., lk.236.
KRRA, f.222, n.1, s-ü.169, lk.24.

2 "Meie Maa" nr.46, 24.märts 1941.

3 "Saarte Hääl" nr.81, 16.okt.1946.

4 KRRA, f.222, n.1, s-ü. 169, lk.20.

1958/59. õppeaastal koostas direktor S.Taimla kooli ümbruse kujundamise plaani ning tema juhtimisel hakkas kooli kollektiiv seda plaani ellu viima. Niisa rajati lillepeenrad, pioneeride park, kurniväljak, spordiväljaku äärde istutati 3oo m kuusehekki.

195o.-ndatel aastatel oli kooli kõige suurematekss materiaalseteks väärtusteks koolihoone ning puukuur, maksumusega kokku 77187 rubla praeguse kursi järgi.[1] Koolis oli olemas vajalik inventar, koolipingid, lauad, toolid. Ent õppevahendeid oli vähe. Kooli kõige suuremaks ning väärtuslikumaks esemeks oli 195o. aasta inventari nimekirjas harmoonium , spordivahenditest omas kool ainult redeli, oda ja võrkpalli.[2]

Kooli juures töötas internaat. Õpilaste arv internaadis oli vaadeldaval perioodil stabiilne, kõikudes 4o ning 45 õpilase vahel. 195o.-ndate aastate algul oli internaadi kasutuses viis ruumi, aastakümne teisel poolel aga seitse.

Toiduaineid internaadis elavate laste toitlustamiseks saadi lastevanemailt. 1953. aastast hakati toiduaineid saama Tumala Tarbijate Kooperatiivilt, esialgu küll ainult nelja lapse jaoks. Vaadeldava perioodi lõpul varustas kooperatiiv internaadi kööki kõige vajalikuga õpilaste toitlustamiseks. 1958.aastast alates said õpilased päeval einele lisaks sooja teed.[4]

---

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli inventeerimisnimestik, ol.nov.1973.a., konto nr.olo.

[2] KRRA, f, 222, n.1, s.-ü. 166, lk.12o.

[3] KRRA, f.222, n.1,s.-ü.342, lk.92.

[4] Helgi Laipaiga suulised mälestused, 23. aprillil 1974. aastal Kallemäel.

Internaadi inventar kasvas aastate vältel pehme inventari, sööginõude, mööbli juurdesaamisega.

Suuresti pidi muutuma nõukogude õpetaja ideeline pale ja metoodiline töö. Hakati tutvuma marksismi-leninismi klassikute, nõukogude pedagoogika silmapaistvate esindajate töödega. Heaks abiks õpetajate perele olid ajaleht "Nõukogude Õpetaja" ning ajakiri "Nõukogude Kool".

Esimesteks nõukogude õpetajaks Kallemäe koolis olid 1940/41. õppeaastal Anton Rauk - koolijuhataja 1940.a. 1. juunist, Joann Prooses, Linda Raev ja Margareta Sitikov. 1941.aasta sügisel sai koolijuhatajaks J.Prooses, kuna A.Rauk oli siirdunud perega Nõukogude tagalasse. Saksa okupatsiooni ajal töötasid koolis mitmed kutseta pedagoogid. Linda Raevi asemele tuli Tallinnast arstiteaduskonna lõpetanu Ene-Mall Raidla. Kutseta oli ka kahekümne-aastane Amanda Potisepp. Koolis töötas Lembit Humal Kärlast, kes oli 1942. aastal lõpetanud Saaremaa gümnaasiumi. Hiljem mobiliseeriti L.Humal Saksa sõjaväkke ning tema asemel hakkas tööle Anni Randmaa, kes oli ammune pedagoog. Õpetajatena tegutsesid veel Aleksander Aasmaa, Raissa Aste ja Lidia Saarelt.[1]

1942/43. õppeaastal oli Saaremaal 76 algkooli 199 klassikomplektis tööl 202 õpetajat, neist 83 meest ja kutseta 129 pedagoogi. Need õpetajad pidid õpetama 5828 õpilast.

---

[1] Joann Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

Vajaliku ettevalmistuseta, sageli täiesti juhuslikult koolitööle sattunud inimeste erikaal aga suurenes veelgi, nii et 1943/44. õppeaastal tuli kutseta õpetajaid Saaremaal juba 85 %.[1]

1944. aasta suvel viidi okupatsioonivõimude korraldusel Kallemäe koolimajas läbi kahekuuline üle-eestiline õpetajate ettevalmistamise kursus. Koos oli üle saja noore õpetaja, peamiselt tütarlapsed, mida tingis sõjaolukord. Kursuse majandusjuhatajaks oli Kallemäe kooli õpetaja J. Prooses. Nimetatud kursuse lõpetas Silvia Ellik, kes asus samal sügisel Kallemäe koolis õpetajana tööle.[2]

1944/45. õppeaastal töötas direktorina Anna Agver. Oli kutseta õpetaja, kes okupatsiooni ajal oli töötanud raamatupidajana.

Sõja lõpul emigreerusid kaks Kallemäe kooli õpetajat Rootsi. Üht sundis nii käituma "armuasi", teise õpetaja kodumaa hülgamise põhjust ei teata,[3] kuid ilmselt aitas kaasa okupantide ja nende käsilaste nõukogudevastane propaganda.

1945. aasta 1.novembrist määrati kooli senine direktor Anna Agver Saaremaa TSN TK Haridusosakonna inspektoriks ning uueks direktoriks sai Aksel Pajupuu, kes oli veel rahvamaja-juhataja ning sega- ja naiskoori dirigent.[4]

---

1 "Meie Maa" nr.15, 6.veebr. 1943.

2 Endel Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

3 Joann Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

4 Aksel Pajupuu kirjalikud mälestused, 23.detsembril 1970. aastal Tallinnas.

Foto 10.

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli õpetajad
1945. aastal.

I rida (vasakult): Ellik, Ots, Rand.

II rida: dir. Pajupuu, Prooses (vasakul).

1947-1950 oli koolijuhatajaks uuesti Joann Prooses, sest Aksel Pajupuu asus tööle Tallinnasse. 1940./-ndatel aastatel töötasid koolis õpetajatena lisaks eelpool nimetatuile veel Silvia Ellik-Piipuu, Ester Ots-Kald, Veroonika Sepp-Nook , Johanna Teesalu-Leier, Eduard Laipaik, Osvald Vahter, En - del Heinmets, Endel Prooses, Hilda Paas-Aer. Pedagoogilist haridust ei omanud neist viis inimest.[1]

1947/48.õppeaastal oli Saaremaal kutseta õpetajaid 75%. Kallemäe kuuest õpetajast omasid neli kesk- ja kaks kesk - eriharidust.[2]

Pärast direktor Joann Proosese Kallemäelt lahkumist töötas 1950/51. õppeaastal direktorina Õpetajate Instituudi lõpetanu Ellen Roode, 1953/54. õppeaastast Endla Nau, 1955/56. õppeaastast Vaike Pärtel, vaadeldava perioodi lõpul Sergei Taimla. Viimast autasustati 1960. aasta sügisel tubli töö eest ordeniga "Austuse märk".

On arusaadav, et direktorite ja õpetajate sage vahetumine ei saanud tulla kooli tööle kasuks. Oli aastaid, mil alustas tööd neli-viis uut õpetajat. 1952/53.õppeaastal lahkusid abiellumise tõttu kolm algklasside õpetajat, kelle asemele tulid Leida Ratas, Elviine Kuusk, Asta Ait. Kuna koolis puudus eriharidusega eesti keele ja ajaloo õpetaja , siis võetigi tööle Luule Koppel ja Hilja Kõuts. Sel aastal ~~aastal~~ oli üks õpetaja kutseta, üks õppis edasi Tallinna

---

[1] Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 1970. aastal Kingissepas.

Joann Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974.aastal Kingissepas.

[2] KRRA, f.129, n.1, s.-ü. 129, lk. 154-155.

Foto 11.

Kallemäe 7-a. Kooli õpetajad 1953. aastal.
I rida (vasakult): E.Kuusk, R.Vaga, A.Ait, dir.E.Nau, M.Noor, H.Kõuts.
II rida: H.Miller (arveametnik), E.Sepp, H.Kalle, J.Augja, L.Ratas.

Foto 12.

Kallemäe 7-a. Kooli õpetajad 1957/58.õppeaastal.
I rida (vasakult): J.Ling, dir.V.Pärtel, M.Kalamees, H.Aule.
II rida: E.Kaasik, M.Noor, H.Kalle, H.Paap, K.Koldre.

Foto 13.

Kallemäe 7-kl.Kooli õpetajad ja lõpetajad
1958/59. õppeaastal.
Õpetajad (vasakult): H.Paap, L.Paes, A.Mikler, H.Taimla,
dir. S.Taimla, E.Noor, H.Vann, A.Tamm,
E.Kaasik, H.Aule.

Õpetajate Instituudis.[1] 1955/56.õppeaastal alustasid tööd kaks, 1957/58. õppeaastal neli, 1959/6o. õppeaastal kolm ning 196o/61.õppeaastal kaks uut pedagoogi.[2] Õpetajad lahkusid koolist abiellumise tõttu, aga ka seepärast, et need, kes olid kutseta ja kellel distsipliiniga ning õpetamisega raskusi, tegid ruumi kutsega õpetajaile. Ka Saaremaa isoleeritus mõjutas pedagooge lahkuma, eriti mandri inimesi.

Aastate jooksul paranes õpetajate haridustase.195o/51. õppeaastal oli koolis tööl üks instituudi haridusega pedagoog, üks omas 6-kl.kooli õpetaja kutse, neli õpetajat töötas keskharidusega. Madalaim palk koolis oli I klassi õpetajal - 615 rubla, teistel algklasside õpetajatel oli see 7oo ja 76o vahel (tolleaegse kursi alusel). Suurim palk ulatus 1o77 rublani. Direktori töötasu oli 7o1 rubla kuus. Võrdluseks tooksime kodumajandi esimehe kuutasu, mis 196o. aastal oli 15oo rubla.[3]

Õpetajate haridust kaheksa aasta kohta näitab järgmine tabel:

---

1 KRRA, f. 222, n.1, s.-ü. 321, lk.9.

2 KRRA, f. 222, n.1, s.-ü. 5o4, lk.6.

3 KRRA, f. 222, n.1, s.-ü. 321, lk.9.

T A B E L 1

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli õpetajate haridus õppeaastail 1947/48, 1950/51, 1954/55, 1955/56, 1957/58 - 1960/61

	1947/48	1950/51	1954/55	1955/56	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Õpetajate arv	6	6	12	1o	1o	14	19	14
Kõrgema haridusega	-	-	-	-	1	1	-	1
Lõpetamata kõrgema haridusega	-	-	1	-	-	1	2	-
Õpetajate Instituudi või sellega võrdse haridusega	-	1	4	7	4	1	6	4
Pedagoogilise kooli või sellega võrdse haridusega	1	1	3	3	4	6	5	6
Keskharidusega	6	4	4	-	1	4	3	2
Keskhariduseta	-	-	-	-	-	1	3	1

Tabelist nähtub, et kolmel aastal oli koolis ainult üks kõrgema haridusega õpetaja. Küll on aga olnud viimasel kolmel aastal keskhariduseta õpetajaid, mis avaldas negatiivset mõju kooli õppetööle. Palju oli ka kutseta õpetajaid.

1958/59. õppeaastal oli Kingissepa rajoon pedagoogilise kaadri poolest vabariigis üks halvemaid: 51o-st õpetajast-kasvatajast omasid kõrgema hariduse 111. Kaugõppe teel õppis edasi 56, ülejäänud 343-st ei omanud kaheksa lõpetatud keskharidust.[1]

[1] KRRA, f. 356, n.1, s.-ü. 158, lk.12.

Kallemäe koolis õppis 1954/55.õppeaastal kaugõppe teel viis õpetajat, kahel viimasel aastal (1959/6o,196o/61) neli õpetajat.[1]

Õpetajate kõrval töötasid koolis veel teenijad, kokad , kütjad ning arveametnikud. 194o.-ndate aastate teenijatest töötasid Kallemäe kooli juures kauem Elli Priske, Adeele Elvet, Leida Kööp, Salme Kukk. Kokkadena tegutsesid Meeta Kööp, Helmi Nook, kütjaks oli August Priske.[2] 195o.-ndatel aastatel olid kauem teenijateks Luise Aaslaid ja Juuli Püüding, samuti Salme Kukk, kes hiljem töötas kokana. Kokana töötas ka Leida Kalamees. Kütjaks oli Adeele Elvet, kõige pikema aja aga Ainor Kalamees. Arveametnikuna töötasid koolis Ester Kalamees, Elvi Sepp, Helga Miller.[3]

Koolitöötajate tööga jäädi rahule. Inimesed teadsid oma kohustusi ning täitsid neid südamega. Paremini tegid tööd need, kes pidasid oma ametit mitmed aastad. Sagedane vahetumine mõjus negatiivselt.

Kallemäe kooli õpilaste arv oli aastail 194o-195o pidevalt üle saja. 194o/41. õppeaastal oli koolis 162 õpilast.[4] Sel õppeaastal avati VII klass, ainuke VII klass kogu ümbruskonnas, mistõttu tuli Kallemäele õppima noori ka Lõõne ja Kahtla kooli piirkondadest. Õppimine VII klassis

---

1 KRRA, f.222,n.1,s.-ü. 5o4, lk.6.
KRRA, f.356, n.1,s.-ü.163, lk.26.

2 Julie ja Joann Proosese suulised mälestused, 24.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

3 Maimo Kesküla suulised mälestused, 23.aprillil 1974.aastal Kallemäel.

4 Uue-Lõve algkooli õpilasteraamat, alatud 1.aug.1938.,lõpetatud 3o.dets.1946.

oli vabatahtlik, seetõttu olid õpilased ka mitmes vanuses. Kõige vanem oli 2o-aastane.[1]

1942/43. õppeaastal oli Saaremaal 588o õpilast, Kallemäe koolis 143.[2]

195o. aastast alates annab õpilaste arvu dünaamika kohta ülevaate tabel.

TABEL 2

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli õpilaste arv

õppeaastail 195o/ 51 - 196o/ 61.

Õppeaasta	19-5o/51	19-51/52	19-52/53	19-53/54	19-54/55	19-55/56	19-56/57	19-57/58	19-58/59	19-59/6o	19-6o/61
Õpilaste arv	172	17o	146	145	15o	127	127	137	139	149	146

Tabelist nähtub, et kõige rohkem oli koolis õpilasi 172, kõige vähem aga 127. Kallemäe kooli piirkonnas ei olnud algkoole, kõik ümbruskonna koolieaIiseks saanud lapsed asusid õppima Kallemäe Mittetäielikus Keskkoolis. Nende arvust sõltus kooli õpilaste arvgi.

Kooliruumid jäid õpilaste sellisele hulgale kitsasteks. 195o. aastal paigutati Orissaare Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu TK otsusega sideagentuur koolimaja ruumidest külanõukogu majja.[3] Nii vabanes üks klassiruum. Mitmel aastal

---

[1] Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 197o. aastal Kingissepas.

[2] "Meie Maa" nr.63, 2.juuni 1942.

[3] KRRA, f.222, n.1, s.-ü. 17o, lk.13.

töötas koolis kuus klassikomplekti, sest algklassides õppivate laste arv jäi liiga väikeseks ja tuli töötada liitklassidega. 1942/43. õppeaastal töötas koolis vaid viis klassikomplekti.[1]

Koolis käis õpilasi 11 erinevast külast. Kõige kaugemad olid Siiksaare, Kungla, Turja külad,[2] kust koolitee pikkus oli 5-8 km.

Vaadeldava perioodi esimesel poolel oli kooli küttega varustamine halb. Küte kas puudus täiesti või varuti väbe ning hilja. Selles oli süüdi külanõukogu. Õpilased pidid seetõttu kannatama külma ning internaadi lastel puudus sooja söögi saamise võimalus.[3]

Kõige olulisem töölõik koolis oli õppetöö. Nagu eelpool öeldud, avati 1940/41.õppeaastal Kallemäe Mittetäielikus Keskkoolis VII klass. Kevadel lõpetas selle suurim lend - 35 õpilast, neist neljade-viitega seitse. Tublimad olid Asta Rand, Linda Ratas, Heimar Vesik. Koolis oli võimalus tugevamate teadmistega õpilasi I klassist kohe üle viia. Nii toodi 1940/41.õppeaastal II klassi üle kolm õpilast, nende hulgas Bernhard Viiding,[4] nüüdne Eesti Televisiooni Kirjandussaadete toimetaja, ajakirjanik.

Nõukogude Eesti kooli arengu katkestas Suure Isamaasõja algus. Saksa fašistliku okupatsiooni ajal pidi kool

---

1 "Meie Maa" nr.63, 2.juuni 1942.

2 KRRA, f.222, n.1, s.-ü. 169, lk.18.

3 "Meie Maa" nr.38,18.mai 1946.
"Saarte Hääl" nr.123, 14.okt.1950.

4 Uue-Lõve algkooli õpilasteraamat, alatud 1.aug.1938, lõpetatud 30.dets.1946.

lapsi eemal hoidma kõigest progressiivsest. Okupandid ja nende käsilased ei pööranud koolide olukorrale kuigi palju tähelepanu - neid huvitas kaugelt enam maa ressursside andmine fašistliku sõjamasina teenistusse. Koolitöö toimus suurtes raskustes. Tõsiseks probleemiks oli valgustus, sest petrooleumi anti koolidele vähem, sageli ei antudki. Õpetajad ja õpilased rikkusid oma silmi taasvalampide valgusel töötades. Eriti kannatasid internaadi lapsed. Pilt oli hommikul ning õhtul selline - iga lapse ees vilkus kas pisike rasvalambi-silm või võbises omatehtud lambarasvast küünal. Lae all lendles tahma ja suitsu. Elu oleks läinud nagu sajandi võrra tagasi. Suuri raskusi oli koolitarvetega. Kirjutuspaberiks tõmmati vanadest vihikutest välja puhtad lehed, kasutati ära vanad kontoriraamatud, isegi pakkimispaberit.[1]

Koolitöö algas Saaremaal ja Kallemäe koolis okupatsiooni ajal erinevatel aegadel: 1.novembril 1941, 1.oktoobril 1942, 18.oktoobril 1943.[2]

1942/43. õppeaasta möödus siiski rahuldavalt, vaatamata sõjaolukorrast tingitud õpikute vähesusele.[3] Kallemäel tuli suvetööle jätta kaheksa õpilast, kellel oli enam puudulikke emakeeles ning saksa keeles. Klassikursust jäi kordama kolm õpilast. Hästi (s.o.neljadele ja viitele) õppijaid oli 11, neist neli I klassis. Koolis oli õpilasi üldse 143. 1943/44. õppeaastal jäi klassi kordama kaheksa õpi-

---

[1] Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 197o. aastal Kingissepas.

[2] "Meie Maa" nr.63, 2. juuni 1942.
"Meie Maa" nr.54, 11.mai 1943.

[3] "Meie Maa" nr.15, 6. veebruar 1944.

last, suvetöö emakeeles said kaks, saksa keeles kolm õpilast.[1]

Pärast okupantide väljakihutamist tuli õppetöös ületada palju raskusi. Fašistlikust ideoloogiast läbi imbunud õpikud kõrvaldati, uute, nõukogude õpikute saamine aga viibis - neid ei jõutud koolitöö alguseks (Saaremaal algas see novembris) veel küllaldaselt trükkida.

1944/45. õppeaastal oli kordamajääjate "rekord" I klassis-kuus õpilast, II klassis aga viis. Suvetööle jäeti 10 last.[2]

Paljudel õpilastel takistas õppetööd haigus, mistõttu koolist puuduti isegi poolaastate viisi või nii suur osa poolaastast, et hinnet ei olnud võimalik välja panna.

Sõjakoledused lõppesid, mitmesugused raskused koolitöö organiseerimisel aga esialgu jäid. Näiteks oli 1945/46.õppeaastaks õpikute ja õppekavadega varustamise graafik Saaremaal täitmata. Ettenähtud 82 raamatust oli 31.detsembriks 1945 ilmunud vaid 47. Koolide kütteolukord oli raske, samuti oli kooliruumide remont teostatud vaid pooles ulatuses.[3] Peagi hakkas olukord paranema. 1947/48.õppeaastaks olid Saaremaa koolid õpikutega varustatud peaaegu 100%-lt.[4]

1945/46.õppeaastal oli Kallemäe koolis juba seitse väga hästi (s.o.ainult viitele) õppijat, neist kuus I klassis.[5] Neil aastail lõpetanuist on hiljem kõrgema hariduse saanud 12 inimest: Endel Prooses, Maanus Sepp, Ülo Leedo, Elvi Vä-

---

1 Uue-Lõve algkooli õpilasteraamat, alatud 1.aug.1938, lõpetatud 30.dets.1946.

2 Samas.

3 KRRA, f.129, n.1, s.-ü.1, lk.114.

4 KRRA, f.129, n.1, s.-ü.1, lk.96.

5 Uue-Lõve algkooli õpilasteraamat, alatud 1.aug.1938, lõpetatud 30.dets. 1946.

li, Agnes Kald, Helvi Varvas, Bernhard Viiding, Endel Eero, Aino Tamm, Linda Haab, Bruno Pao, Ruuben Sepp.

1950.-ndate aastate algul paranes Saaremaa koolide õppetarvetega varustamine. Varem tuli neid hankida Kuressaarest. Siis oli sagedane, et vajaliku said eelkõige lähemad koolid, kaugemate õpetajad pidid pika tee asjatult läbi käima.1950. aastal hakkasid õpikuid müüma kohalikud kooperatiivid.[1] Tugevnes ka õpetajate kaader, paranesid õpetamis- ning laste õppimistingimused.

1950.-ndate aastate õppetöö tulemusi võrreldes hakkab silma suur kõikuvus.

T A B E L 3

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli õppeedukus õppeaastail 1951/52 - 1958/59

Õppeaasta	19-51/52	19-52/53	19-53/54	19-54/55	19-55/56	19-56/57	19-57/58	19-58/59
Õppeedukuse %	81,0	82,1	80,6	68,7	59,1	84,3	73,0	89,2

Tabelist nähtub, et kõige kõrgem oli õppeedukus 1958/59. õppeaastal - 89,2%, mis oli parem rajooni keskmisest. See - juures ei tohi unustada, et Kingissepa rajoon oli vabariigis üks mahajäänumaid. Kõige halvem õppeedukus oli vähendatud klassides. Rajoonis oli seal õppeedukus vaid 85%.[2] Järsk

1 "Saarte Hääl" nr.103, 29.aug.1950.

2 KRRA, f.356,n.1,s.-ü.161, lk.54.

tõus õppeedukuses esines 1956/57. õppeaastal - eelmise aasta 59,1%-lt 84,3%-le. Juba I poolaasta kokkuvõtet tehes ilmnesid edusammud. Puudulikult edasijõudvate õpilaste arv oli vähenenud ligi 7%. Õppetundides edasiandvat materjali seostati rohkem ümbritseva eluga.[1] Alati oli just IV klassis palju õpilasi klassikursust kordama jäänud, kuna siin te - gid raskusi eksamid. Sel õppeaastal kaotati eksamid IV, V, VI klassis ning õpilased viidi üle hinnete alusel.[2]

Üle 80% oli õppeedukus koolis veel 1951/52., 1952/53. ning 1953/54. õppeaastal. Esimesena nimetatud õppeaastal oli Kallemäe koolil rajooni keskmisest halvem õppeedukus-[3] 81,0%. Peeti vajalikuks olukorra parandamist. Ja järgmisel aastal suudetigi saavutada 1,1 % võrra kõrgem näitaja-82,1. Tõusule aitas kaasa õppevahendite juurdemuretsemine. Edu saavutati just nende valmistamise alal oma jõududega. Füüsika ning ka matemaatika õpetamisel ja käsitlemisel tutvustati nende ellurakendamist tehnikas ning teaduses.[4]

1953/54.õppeaastal jäi koolis 145-st õpilasest klassikursust kordama tervelt 28, õppeedukus koolis oli 80,6%. Esitagem võrdluseks samad andmed kogu rajooni kohta:2074-st õpilasest jäeti klassikursust kordama 225.[5]Rajooni õppeedukuse protsent oli 89,2. Heaks näitajaks Kallemäe koolis

---

1 "Punalipp" nr.5, 12.jaan.1957.

2 KRRA, f.222, n.1, s.-ü. 503, lk.2.

3 "Punalipp" nr.105, 30.august 1952.

4 KRRA, f.222, n.1,s.-ü. 310, lk.82.

5 KRRA, f.222, n.1, s.-ü. 504, lk.7.

sel aastal oli aga see, et I, II ega III klassis ei olnud ühtki kursuse kordajat. Selline edu saavutati tegelikult juba eelmisel õppeaastal, mil I klassi 18 ja II klassi 21 poissi-tüdrukut suudeti kõik järgmisse klassi viia.[1]

Alates 1954/55. õppeaastast toimus kahel aastal õppeedukuse langus.

Õppeainetest valmistasid vaadeldavail aastail õpilastele enam raskusi eesti keel, vene keel ja matemaatika.[2] 1954/55. õppeaastal ei jõudnud vene keeles edasi 24 õpilast.[3] Seda põhjustasid mitmed tegurid: piisavalt ei selgitatud selle aine õppimise tähtsust, tunnis kasutati napilt näitlikke vahendeid, vähe korraldati kirjalikke loovaid töid.[4]

Üldse oli halva õppeedukuse põhjuseks asjaolu, et tundide ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks ei olnud piisavalt näitlikke vahendeid. Tundides esines pigem kuiv tuupimine kui laste iseseisev mõtlemine, päevikute puudumise tõttu oli side lastevanematega halb. Õpilased ei saanud küllaldaselt hindeid, üldse pöörati koolitöös hindamise sagedusele vähe tähelepanu. Klassipäevikuid kontrolliti vähe ja pealiskaudselt. Õpetajad võtsid halvasti osa sektsioonide tööst. Koolis aga levis rahuloleku meeleolu, ka direktor ei toonud küllaldase printsipiaalsusega esile õpetajate

---

1 Klassipäevikud 1952/53, 1953/54.

2 Klassipäevikud 1951/52 - 1958/59.

3 Klassipäevikud 1953/54.

4 KRRA, f.222, n.1, s.-ü. 31o, lk.59.

halva töö põhjusi.[1]

1957/58. õppeaastal inspekteeriti Kallemäe kooli, mille tulemusena toodi välja peamised puudused koolitöös. Järgmisel õppeaastal õppeedukus tõusis. Ilmselt puudus aga töös vajalik järjekindlus, sest peagi saabus taas langus.

Inspekteerimise aktis märgiti pedagoogide töös mitmeid metoodilisi vigu: õpilastelt ei nõutud põhjendusi, esitati etteütlevaid küsimusi, lisaküsimused ei olnud läbi mõeldud. Rahule ei jäädud algklasside vihikutega. Märgiti, et pedagoogilise nõukogu koosolekutel oli õppe-kasvatustöö analüüs pealiskaudne, õppeedukuse osas piirduti vaid statistilise aruande märkimisega.[2]

Raskusi oli ka õpetajate elamistingimustega. Kortereid tuli otsida külast. Sageli elati mitmekesi koos ühes väikeses toapugerikus, mis oli pealegi pererahva poolt maha jäetud ning väga külm. Teinekord puudus sooja söögi tegemise võimalus. Kõik see mõjus omakorda negatiivselt õppetööle.[3]

Teiselt poolt sõltus õppeedukus õpilaste hoolsusest, püüdlikkusest ning laiskusest, lohakusest. Kui võrrelda 195o.-ndate aastate keskpaika, saame järgmise pildi:

---

1 KRRA, f. 222, n.1, s.-ü. 31o, lk.63-69.

2 KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 133, lk.4, 39,75.

3 Maimo Kesküla suulised mälestused, 5.detsembril 1973. aastal Viira külas.

T A B E L 4

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli väga hästi ja hästi õppivate ning klassikursust kordama jäetud õpilaste arv õppeaastail 1954/55 - 1957/58.

Õppeaasta	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Väga hästi õppijate arv	4	1	7	2
Hästi õppijate arv	11	11	11	24
Klassikursust kordama jäetud õpilaste arv	47	18	2o	11

Väga hästi õppivate laste all on silmas peetud ainult viitele õppijaid, hästi õppivate all neljadele ning viitele õppivaid õpilasi.

Tabelist nähtub, et väga hästi õppijaid oli neil aastail vähe, hästi õppijate arv ulatus üle kümne. Liiga suur oli mahajääjate arv.

195o.-ndatel aastatel Kallemäe kooli lõpetanud õpilastest on hiljem omandanud kõrgema hariduse 11 inimest.

NLKP XXI kongressi otsuste alusel töötati Nõukogudemaal välja põhimõtted haridussüsteemi ümberkorraldamiseks, kooli ja elu sidemete tugevdamiseks. Alustati üleminekut kaheksaklassilisele koolikohustusele.

See kajastus ka Kallemäe koolis, kus õppeedukus oli paraku 1959/6o. õppeaastal madal - 78,5 %. Ükski klass ei saavutanud loo %-list õppeedukust. Endiselt oli olukord halvim vene keeles - 2o õpilasel puudulikud hinded. Raskusi tekita-

sid ka eesti keele kirjalik - 16 puudulikku, matemaatika - 15 puudulikku. Vene keeles ei osanud õpilased moodustada kõige lihtsamaidki lauseid ega saanud aru käsklustest. Töö uute sõnadega oli tunnis vähene, näitlikustamine väike.[1] Direktor külastas harva tunde, kuigi koolis oli kaks väheste kogemustega õpetajat, kes oleksid vajanud direktsiooni abi. Õppealajuhataja oli tunde külastanud küllaldaselt, tunde andis aga kogemuste puudumine. Tundide külastamise kokkuvõtteis tehti korduvaid ettepanekuid, mida ilmselt ei realiseeritud.

1960/61.õppeaasta kevadel oli õppeedukuse protsent 88. Kool asus selle näitajaga rajooni 27-st koolist seitsmendal kohal. Ka rajoonis oli enam puudulikke hindeid matemaatikas (27%), eesti keele kirjalikus (24%), vene keeles (12%)[2]

Õppeedukust kiskusid tagasi õpilaste põhjuseta puudumised. Õpetajad ei rakendanud küllaldaselt uusi õppemeetodeid. Õppenõukogu koosolekul võeti küll vastu konkreetsed otsused, kuid nende täitmist ei kontrollitud ja iga õpetaja täitis neid südametunnistuse järgi või jättis ka täitmata. Seega said puudujäägid õppetöös alguse vajakajäämistest kooli üldises juhtimises, direktsiooni tööstiilis.

Kasvatustöös saavutati vaadeldava perioodi lõpul mõningat edu.

---

[1] KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 175, lk.84.

[2] KRRA, f. 356, n.1, s.-ü. 182, lk.22.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

1953/54. õppeaastast alates peeti koolis õpilaste kohta käitumisžurnaali. Lehele märgiti õpilase nimi, leht jaotati kiituste ja laituste pooleks. Väga palju tehti laitusi ja just poistele, kes segasid tundi, ei esitanud päevikut halva hinde sissekandmiseks, hakkasid vastu, ütlesid ebasündsaid sõnu jne.

195o.-ndate aastate lõpul saavutati tulemusi õpilaste korra- ja puhtusearmastuse kasvatamisel. Kaasa aitas ka pesuruumi sisseseadmine. Heade tulemustega võeti kasutusele töökasvatuse uued vormid - iseteenindamine ja ühiskondlikult kasulik töö koos suvise tootmispraktikaga. Rajooni direktorite nõupidamisel märgiti ära Kallemäe 7-kl.Kooli, kus õpilaste töö ja praktiline õppus oli hästi korraldatud.[1]

Kallemäe kooli lapsed hakkasid tööd armastama ja tegid seda hästi. Rajooni poeglaste käsitöö näitusel hinnati õppevahenditest üheks paremaks Kallemäe kooli omatehtud puidutreipink. Õpilaste joonistuste näitusel märgiti ära Kallemäe laste head tööd.[2] Ülevabariigiliselt oli kuulus kooli küülikufarm. Õpetajate nõupidamisel tõsteti esile kooli ilusat aeda.[3] 196o. aasta sügisel saavutas kool Kingissepa rajooni koolidevahelises sotsialistlikus võistluses kooliümbruse korrastamise ja ühiskondlikult kasuliku töö põhjal I koha.[4]

Vaadelgem järgnevalt Kallemäe koolis toimunud pio-

---

1 KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 158, lk.65.

2 "Kommunismi Ehitaja" nr.73, 15.veebr.196o.

3 KRRA, f. 356, n.1,s.-ü. 171, lk.4.

4 "Kommunismi Ehitaja" nr.131, 1.nov.196o.

neeritööd.

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 1940.a. lõi vajaduse laste ja noorte kasvatamise ümberkorraldamiseks. Koolide ees seisis rohkesti ülesandeid, mille täitmisel said abistajateks loodavad pioneerirühmad.

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli kollektiivis oli 1940/41. õppeaastal üheks suursündmuseks pioneeriorganisatsiooni loomine. 1940.a. oktoobripühade eel seati esimestele pioneeridele kaela punased pioneerisätid. Üheks aktiivsemaks pioneeriorganisatsiooni loomise juures oli VI klassi õpilane Eduard Rahn.[1] Kuu ajaga organiseeriti Saaremaal 50-s koolis ligi 70 pioneeride rühma.[2]

Pioneeritöö alal ei olnud tol ajal kogemusi, pioneerijuhi koht puudus, kuid ühtteist jõuti siiski teha.

Oktoobripühadeks anti välja kooli seinalehe esimene number. Endel Prooses meenutab, et ka siin oli organisaatoriks Eduard Rahn, sest tema oli hea joonistaja, tema valmistas ning kujundas seinalehe aluse.[3] Pioneerid õppisid pioneeritarkusi, uusi mänge, viidi läbi maastikumäng ning tali-spordipäev.[3] Isetegevuse juhtimiseks loodi komiteed, mis koosnesid klasside organisaatoritest ja nende abilistest.[4] 1940. aasta detsembris levitasid Saaremaa pioneerid nõukogude ajakirjandust. Kokkuvõtte tegemisel märgiti tublimatena

---

[1] Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 1970. aastal Kingissepas.

[2] "Saarte Hääl" nr.37, 7.dets. 1940.

[3] Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 1970.aastal Kingissepas.

[4] "Saarte Hääl" nr.31, 27. nov.1940.

ära ka Kallemäe pioneerid, kes kogusid 28 punkti.[1] Koos teiste abiga valmistusid pioneerid Punaarmee aastapäeva väärikaks tähistamiseks. Samal päeval toimus ka pioneeride tõotuse andmine.[2] Joann Proosese mälestuste järgi oli pioneere 1941.a. talvel ligi nelikümmend.[3]

1941. aasta alguses loodi Saaremaal palgaliste pioneerijuhtide ametikohad ja jaotati tegevuspiirkonnad. Kallemäe kool kuulus Robert Mägi tegevuspiirkonda.[4]

1941. aasta märtsis toimus koolis Saaremaa rändkino esimene etendus, mis võeti vastu suure vaimustusega. Aprillis otsustasid pioneerid alata esmaabi õppimisega. Rühmas organiseeriti mitmesuguseid õpperinge. Nii alustati OVTK märgi saamiseks võimlemisharjutuste sooritamisega. Pioneeride eestvedamisel tähistati koolis maipühi ja emadepäeva.[5]

Pioneeride elava tegevuse katkestas Suur Isamaasõda. Kui õppetöö Saksa fašistliku okupatsiooni ajal mingil määral toimus, siis õpilaste klassivälist tööd ei tuntud.

1944. aasta oktoobrist vastutas pioneeritöö eest Kallemäe koolis noor õpetaja Silvia Ellik. Tema mälestuste kohaselt polnud tol ajal pioneeriks astumine probleemiks, vanemad ei teinud lastele takistusi. Peaaegu kõigile pioneerieasistele seoti kaelarätt kaela. Kõrvale jäid vaid üksikud, kelle vanemad olid usklikud ning ei andnud oma lastele luba võtta

---

1 "Saarte Hääl" nr.48, 28.dets.1940.

2 "Saarte Hääl " nr.15, 29.jaan. 1941.

3 Joann Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

4 "Saarte Hääl" nr.40, 14.märts 1941.

5 "Saarte Hääl" nr.46, 24.märts 1941.
"Saarte Hääl" nr.60, 19.aprill 1941.

osa pioneeriorganisatsiooni tööst. Pioneeriks vastuvõtt toimus lastevanemate üldkoosolekul, et näidata tseremoonia pidulikkust. Peale kolhoosi moodustamist 1947. aastal kutsuti pioneeride koondele ka kolhoosi esindajaid.

Pioneeritöö toimus põhiliselt salkades. Igas salgas oli kuni kümme pioneeri. Salgakoondused viidi läbi kord nädalas, rühmakoondused kaks korda kuus, malevakoondused aga kord kuus. Klassijuhatajad tollal pioneeritööga ei tegelenud. Et salkade-rühmade päevikud nägusad saaksid, selleks tuli pioneeritöö eest vastutaval õpetajal istuda mitmeid õhtuid koos lastega koolimajas ning neid abistada.

Silvia Piipuu mälestuste järgi oli tubliks malevanõukogu esimeheks Agnes Kald, tublideks aktivistideks olid veel Kalev Leier, Agnes Soon, Helgi Kuning.[1]

Direktor A.Pajupuu mälestuste kohaselt võistlesid pioneerid klasside vahel korra ja puhtuse osas, andsid välja seinalehte, korrastasid kooliümbrust, käisid matkamas ning ekskursioonidel. Päevakorras hoiti õppeedukuse probleeme.[2]

1949. aasta sügisest vastutas pioneeritöö eest Ester Sepp. Pioneerid korraldasid pioneeride õhtuid, kus esinesid ettekannetega, lugesid teemakohaseid luuletusi. Sageli valmistati ka teelaud. Korraldati mitmeid temaatilisi koondusi. Ester Sepa mälestuste järgi valmistasid pioneerid

---

[1] Silvia Piipuu suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

[2] Aksel Pajupuu kirjalikud mälestused 23.detsembril 197o. aastal Tallinnas.

Lenini surma-aastapäeva tähistamise koonduseks albumi Leninist, mille kaanele tikiti embleem. Pioneerid remontisid ise pioneeritoa, valmistasid stendid pioneeritarkuste ja -sõlmede kohta.[1] Üheks suureks ürituseks oli metsa istutamine. Osa võtsid lisaks pioneeridele kõik ülejäänud IV-VII klassi õpilased. Seitsme km kaugusel olevasse Siiksaare metsa mindi jalgsi rongkäigus. Kõige ees kanti pioneerilippu. Õpilaste poolt istutati paar ha metsa, mis nüüd on juba ilus noor metsatukk.

1952/53. õppeaastal asus pioneerijuhina tööle Hilja Kõuts, kes oli rajoonis sel alal ainuke Õpetajate Instiduudi haridusega. Ta töötas Kallemäe koolis kaks aastat.

1952. aasta septembris viidi koolis läbi malevakoondus, mis oli pühendatud V.Kingissepa nimelise kolhoosi viiendale aastapäevale. Kolhoosi esindaja Julius Maripuu kõneles kolhoosi loomisest, pioneerid esinesid ettekannetega.Pioneerid tähistasid veel lindude-päeva, 1.maid, organiseerisid metsapäevi Kangruseljal.

Mõndagi tegid pioneerid õppeedukuse tõstmisel. Pioneere juhtisid pioneerijuht H.Kõuts, malevanõukogu esimehed Aasa Miller ning Maie Eero (vastavalt 1952/53. ja 1953/54. õppeaastal). Vene keele õppimise ergutamiseks viidi läbi rühmakoondusi vene keeles (näiteks teemal "Suur vene poeet Puškin"), asututi kirjavahetusse Riia pioneeridega.Et täita

---

[1] Ester Kaldi suulised mälestused, 5.aprillil 1974.aastal Kingissepas.

edukalt NLKP XIX kongressi poolt püstitatud ülesannet polütehnilise õpetamise elluviimise kohta, valmistasid pioneerid õp. Noore juhendamisel hulgaliselt õppevahendeid matemaatika ja füüsika tundide näitlikustamiseks.Huvi tõstmiseks õppeainete vastu viidi läbi koondusi:"Füüsika igapäevases elus", "Arvhiiglased" ja "Minu lemmikraamat". III klassis toimus koondus "Pioneer on eeskujuks õppetöös", kus pioneerid kritiseerisid kaasõpilasi halbade hinnete ja käitumise pärast.IV klassis oli raskusi nii õppeedukuse kui ka distsipliiniga. Olukorra parandamiseks toimusid koondused: "Õppida, nagu õppis Lenin","Kuidas kasutan õppetunni 45 minutit" jne.

Et pioneeride ettevõtmistest abi oli, seda näitas õppeedukus: I õppeveerandil oli puudulikke 33%-l pioneeridel , märtsi keskel aga 6,6 %-l.[1]

1954/55. õppeaastast sai pioneerijuhiks Maret Ulm,kes töötas sellel kohal neli aastat.

Direktor V.Pärteli meenutuste järgi pidasid pioneerid ka neil aastail peamiseks ülesandeks võitlust kõrge õppe - edukuse eest. Pioneeritöö põhisuunaks oli õpilaste kasvatamine kommunistliku moraali vaimus.[2]

Pioneeritööd juhtis peamiselt pioneerijuht.Seetõttu organiseeriti enamus üritusi malevas. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeval kutsuti kooli kolhoosi tublimad töötajad, peeti päevakohane loeng, anti kontsert. Naistepäeva puhul kutsuti emad kooli ning istuti koos pidulikult kaetud lauas. Emadel oli võimalus kuulata-vaadata

---

1 "Punalipp" nr.67, 3.juuni 1952.
"Punalipp" nr.1o9, 9.sept.1952.
"Punalipp" nr.35, 19.märts 1953.
"Punalipp" nr.146, 8.dets.1953.

2 Vaike PÄRTELI kirjalikud mälestused, 14.dets.1972.a. Tornimäel.

päevakohast kontserti.[1] Malev sai I koha rajooni karnevalil. Väga heaks hinnati pioneeride päevikud.[2] Pioneerimaleva poolt organiseeriti deklamaatorite võistlus. Enne viisid rühmad läbi rühmasisese võistluse, siis esines maleva žürii ees 18 paremat deklamaatorit. Rajooni pioneerimalevate deklamaatorite võistlusel sai Kallemäe kool V koha 11 kooli hulgas.[3]

1958/59. õppeaastal sai pioneerijuhiks Helbe Hallismaa, kelle 1960/61.õppeaastal vahetas välja Heldi Lember.

Pioneeritöö alguseks olid vaadeldaval perioodil pioneeriastmed. Pioneerid korraldasid lõkkeõhtuid, viktoriine, võistlusi. Klasside vahel organiseeriti õppeedukuse võistlus.[4]

1960/61. õppeaastal anti start pioneeride kaksaastakule "Pioneeridelt kodumaale".

Malev pani suurt rõhku internatsionalismi kasvatamisele, kus põhiliseks töövormiks oli kirjavahetuse organiseerimine ja sõpruse nurga loomine pioneeritoas.

Toimus kohtumine Saarte Kõrgepingevõrkude kommunistlike noortega - kommunistliku töö brigaadi liikmetega. Pioneerid valmistusid kohtumiseks hoolega. Külalised juhiti "metsa" ja paluti istet võtta suure "lõkke" ääres.[5]

Esmakordne ning vaevanõudev oli 1961.a. läbiviidud pioneeritööalane konverents.Sellest võtsid osa kõik õpetajad

---

[1] Haimi Joonase suulised mälestused, 10.detsembril 1972. aastal Kallemäel.

[2] Heldi Lemberi suulised mälestused, 10.detsembril 1972. aastal Kallemäel.

[3] "Punalipp" nr.29,11.märts 1958.

[4] Helbe Männa suulised mälestused, 14.detsembril 1973. aastal Kallemäel.

[5] "Kommunismi Ehitaja" nr.12,19.nov.1960.

ja hulgaliselt lastevanemaid. Konverentsil arutati pioneeriorganisatsiooni ülesandeid, tema osa koolis, anti ülevaade pioneeriorganisatsiooni ajaloost. Lastevanematel oli võimalus külastada koondust ja näitust. Õpilased esinesid vanematele sisuka kontserdiga.[1]

Pioneerid kogusid tublilt vanametalli, moodustasid kimurlaste salgad ning abistasid kohalikke vanakesi. Suurimaks ettevõtmiseks oli pioneeride pargi rajamine. Tõhusat abi saadi lastevanemailt. Park rajati 1962.a. maiks - Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni 4o.aastapäevaks.[2]

Pioneeride arv vaadeldaval perioodil oli kõikuv.194o/41. õppeaastal oli koolis 162 õpilast, neist pioneere ligi 4o. 1945/46. õppeaastal oli koolis 24, järgmisel aastal 42 pioneeri. 194o-ndate aastate lõpul pioneeride arv taas vähenes.[3] Pioneeride ning õpilaste arvu dünaamikat 195o.-ndatel aastatel näitab järgmine tabel:

---

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaan, 1962/1963.

[2] "Kommunismi Ehitaja" nr.12, 19.nov.196o.

[3] "Saarte Hääl" nr.81, 16.okt.1946.

TABEL 5

Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli õpilaste ja pioneeride arv õppeaastail 1951/52 - 196o/61

Õppeaasta	19-51/52	19-52/53	19-53/54	19-54/55	19-55/56	19-56/57	19-57/58	19-58/59	19-59/6o	19-6o/61
Õpilaste arv	17o	146	145	15o	127	127	137	139	14o	147
Pioneeride arv	loo	48	38	66	52	42	37	35	74	83

Tabelist nähtub, et kõige rohkem oli pioneere 1951/52. õppeaastal - loo, kõige vähem 1957/58. õppeaastal - 37. Perioodi kahel viimasel aastal oli pioneeride arv jällegi suurem.

Koolis oli ka kommunistlikke noori, aga ainult üksikuid ning nende osa kogu koolielus oli väbene.

Õpetajad - kommunistlikud noored kuulusid V.Kingissepa nim.kolhoosi komsomolialgorganisatsiooni, õpetajate parteialgorganisatsiooni koolis ei olnud.

Mitmeid koolielu probleeme aitas lahendada õpetajate ametiühinguorganisatsioon. 195o.-ndatel aastatel tehti ametiühingu töö raames palju kollektiivset füüsilist tööd. Valdav osa õpetajaist olid noored ja elasid koolimajas. Pärast väsitavat koolitööd pingutati end meelsasti füüsiliselt. Nii rajati koos spordiväljakut, kooliaeda, korrastati koolimaja ümbrust. Sagedane oli ühine puude väljavedu metsast.[1]

Tootmisnõupidamistel arutati vihikute täitmise nõudeid,

[1] Maimo Kesküla suulised mälestused, 23.aprillil 1974. aastal Kallemäel.

peeti nõu hoogtööpäevakute organiseerimiseks, jagati ülesandeid koolipidude ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks.

Ametiühingu liikmed võtsid osa spordivõistlustest, lõid aktiivselt kaasa isetegevusele, korraldasid teatri ja kino ühiskülastusi. Põhiliselt aga tegeles ametiühinguorganisatsioon õpetajate korterite probleemidega, kommunaalteenuste kättesaamisega.[1]

Vaadeldaval perioodil sai kool endale abilised šeffide näol. 1946. aastal sõlmisid Kallemäe Mittetäielik Keskkool ja Kuusiku Uurimisinstituudi Ellandvahe (Uue-Lõve) Katsepunkt šefluslepingu. Šefid aitasid kooli majanduslikult, andsid transporti, töölisi kooli remonttöödele, toiduaineid sooja eine valmistamiseks, abistasid spordiväljaku, kooliaia rajamisel ning kooliümbruse korrastamisel. Õppetööde kasulikuks osutusid loodusloolised käigud katsepunkti põldudele.[2]

1951. aastal sai kool endale šefiks Valjala võitööstuse. Šeflussidemetesse astuti ka V.Kingissepa nim. kolhoosiga. Nii kasutas kolhoosi rahvamaja kooli võimlat ja jalutusruumi ning õpetajad tegid kolhoosis selgitustööd kevadkülvi paremaks ettevalmistamiseks. Kool sai kolhoosilt ka majanduslikku abi. Joann Proosese mälestuste järgi abistas kool kolhoosi selle loomisaastast peale kartulite noppimisel, keskuse ümbruse korrastamisel, kuigi siis kolhoos veel eriti vastu abistada ei suutnud.

---

1 Kallemäe 7-kl.Kooli a/ü rühma protokollid, 1958-1963.

2 "Saarte Hääl" nr.58, 17.juuli 1946.

3 KRRA, f.222, n.1,s.-ü. 174, lk.12.

Õpilaste vaba aega aitas sisustada osavõtt ringide tööst. Kõige arvukamalt oli õpilasi spordialastes ringides. Nii oli 1946. aastal kehakultuuri-kollektiivis 6o liiget, 1958. aastal 35 liiget.[1] Erinevatel aastatel töötasid male-, kabe-, lauatennise, võrkpalli- ja võimlemissektsioon. 196o/61. õppeaastal oli kergejõustiku ja pallimängude sektsioon. Spordialased ringid organiseerisid nii koolisiseseid kui ka - väliseid võistluskohtumisi, viimaseid just naaberkoolidega.

Kaua aastaid oli kooli juures töötanud Punase Risti algorganisatsioon. E.Proosese mälestuste järgi pöörati 194o.-ndatel aastatel tähelepanu ravimtaimede korjamisele, võideldi tuleõnnetuste vältimise eest. Sanitaarne olukord koolis oli aga halb, puudus kätepesemisvõimalus ning seetõttu esines lastel nakkushaigusi.[2] 195o.-ndate aastate teisel poolel hakkas Punase Risti algorganisatsioon agaramalt võitlema puhtuse eest klassiruumides ja õpilaste juures. 1961.aastal hakkas kooli sanitaarpost iga päev laste isiklikku puhtust ning klasside korrasolekut kontrollima.

Koolis tegutsesid ikka näitering, rahvatantsuring, ansamblid. Nende töö ei olnud regulaarne, vaid sai hoo sisse enne koolipidusid, et esinemisnumbreid ette valmistada. Hästi tegutses direktor S.Taimla(direktor Kallemäel 1958-1965) ajal koolis koor, eriti just poistekoor.

195o. aastal Kallemäe kooli tööle tulnud õpetaja M.Noor

---

1 "Saarte Hääl" nr.81, 16 okt.1946.
"Punalipp" nr.2o, 18. veebr. 1958.

2 Endel Proosese kirjalikud mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

oli igal aastal ringijuhataja: tema käe all töötas kas foto- või siis motoring.

Ei ole mõeldavgi kooli töö ilma lastevanemate abi ja toeta. Kallemäe kool seda sai.

Koolijuhataja ja õpetaja J.Proosese mälestuste järgi toimusid lastevanemate koosolekud igal sügisel, vajaduse järgi ka muul ajal.[1] Lastevanemate üldkoosolekutel anti aru õppekasvatustööst koolis, uutest muudatustest ja korraldustest koolielus, arutati mitmeid majanduslikke küsimusi. Enamuses peeti ka pedagoogiline loeng. Nii arutati ja selgitati õpilaste suvevaheaja veetmist, pikapäeva grupi tööd, arutati metsa ülestöötamist, olukorda internaadis jne.1961. aastal selgitati lastevanematele uut haridussüteemi NLKP programmi projekti valgusel. Käsiteldava perioodi viimastel aastatel oli lastevanemail üldkoosoleku ajal võimalus vaadata õpilaste vihikute, jooniste ja käsitööde näitust, kuulata kontserti.

Perioodi teisel poolel töötas kooli juures lastevanemate komitee, mis pidas aastas kaks kuni neli koosolekut. Peamiselt oli päevakorras tasuta toidu määramine õpilastele, laste toitlustamisega seotud küsimused, üldkoosolekute kokkukutsumine. Lastevanemate komitee sanitaarkomisjon kontrollis puhtust klassides, ruumide korrasolekut. Õppe-ja kasvatustöö komisjon käis tundides õpilasi ja korda kontrollimas.

---

[1] Joann Proosese suulised mälestused, 5.aprillil 1974. aastal Kingissepas.

Lastevanemad abistasid kooli mitmesuguste tööde juures. Nii organiseeriti 1946. aastal pühapäevak kooliümbruse korrastamiseks. Inimesi tuli kokku üle 5o.[1] E.Proosese mälestuste järgi oli 194o/-ndate aastate lõpul meeldejäävamaks sündmuseks elektri saamine. Õpetajad, õpilased ning lastevanemad aitasid elektriliine ehitada Sakla külast kuni koolimajani. Poisid käisid tööõpetuse tundide ajal ja vabal ajal postiaukusid kaevamas, lastevanemad aitasid poste püsti ajada.[2]

Kallemäe koolil olid ümbruskonnaga head sidemed.Juba 194o.aasta sügisel avati uues koolimajas avalik lugemislaud, kuhu paluti iga kodanikku lugemistundidel sisse astuda. Lugemislaua tegevus toimus kõigiti laitmatult.Välja oli pandud 11 erinevat nimetust ajalehti ning ajakirju. Alates 9.oktoobrist kuni 1.detsembrini külastas lugemislauda 147 kohalikku elanikku.[3]

Õpetajad olid tihedalt seotud rahvamaja tööga.Nii kuulusid rahvamaja juhatusse J.Prooses, L.Raev, A.Rauk , A.Pajupuu. Näiteringi juhatas E.Nau, lauluringi V.Alas, rahvatantsuringi H.Kõuts. Õpetajad aitasid ette valmistada tähtpäevade organiseerimist, korraldasid puhkeõhtuid. Selles osas oli suureks abiks 1956. aastal tööd alusta -

---

1 "Saarte Hääl" nr.59, 31.juuli 1946.

2 Endel Proosese kirjalikud mälestused, 16.detsembril 197o. aastal Kingissepas.

3 "Saarte Hääl" nr.9, 16. okt.194o.
"Saarte Hääl" nr.32, 29.nov. 194o.

nud lektorite grupp, kuhu kuulusid kõik õpetajad.[1] 1959/6o. õppeaastal käis kolmes ümberkaudses kolhoosis laulu ja näidendit õpetamas viis õpetajat. Tulemused olid head: inimesed jäid pidudega rahule ja kooli isetegevuslased koos Laimjala kultuurimajaga saavutasid rajooni isetegevuse ülevaatusel I koha. 196o/61. õppeaastal saavutas V.Kingissepa nim. kolhoosi naisansambel õpetaja H.Paabi juhtimisel kunstilise isetegevuse ülevaatusel rajoonis I koha.[2]

196o/61. õppeaasta oli Kallemäe Mittetäieliku Kesk - kooli viimane õppeaasta. Millise arengutee läbis Kallemäe 8-kl.Kool? Seda vaatleme uues peatükis.

---

1 "Saarte Hääl" nr.15, 19.jaan.1941.
"Punalipp" nr.26, 28.veebr.1952.
"Punalipp" nr.151, 19.dets. 1953.
"Punalipp" nr.53, 7.mai 1957.
"Punalipp" nr.8, 21.jaan.1958.

2 Kallemäe 7-kl.Kooli a/ü rühma protokollid,1958-1963.

III ptk. KALLEMÄE 8-KL. KOOLI ARENG AASTATEL 1961 - 1973

NLKP ja Nõukogude riigi abinõuks hariduse alal oli 195o.-ndate aastate lõpul kaheksaklassilise koolikohustuse sisseseadmine. Seda valitsuse otsust täites muudeti kõik Saaremaa seitsmeklassilised koolid 1961. aastal kaheksaklassilisteks. Ka Kallemäe kool moodustati ümber Kallemäe 8-kl. Kooliks.

1961. aasta oktoobris tuli kokku NLKP XXII kongress, mis võttis vastu partei uue, kolmanda programmi. Partei kõrgeimaks eesmärgiks, öeldakse programmis, on üles ehitada kommunistlik ühiskond. Kommunismi täielikuks võiduks, uute ühiskondlike suhete võidulepääsemiseks on tarvis lõpule viia uue inimese, kommunistliku ühiskonna ehitaja kasvatamine kommunismiehitaja moraalikoodeksi vaimus.

NLKP XXIV kongressi materjalides on öeldud, et koolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste töö peab juba praegu üha rohkem arvestama teaduse ja tehnika arenguperspektiivi.

On vajalik täiustada õppeprotsessi ja kasvatustööd, tõsta pedagoogide ettevalmistuse kvaliteeti ja kvalifikatsioonitaset, intensiivistada tööd õpilaste kutseorientatsiooni alal, arvestades noorte kalduvusi ja rahvamajanduse vajadusi kvalifitseeritud kaadri järele, on vaja oluliselt parandada klassivälist tööd lastega, tugevdada koolide õppe- ja materiaalset baasi.

Vastavalt NLKP XXIV kongressi otsusele tuleb üleminek üldisele keskharidusele lõpule viia 1975. aastaks.

Kallemäe 8-kl.Kool lähtub vaadeldaval perioodil oma töös partei ja valituse eelmainitud otsustest.

196o.-ndatel aastatel täienes kooli materiaalne baas. 1961/62. õppeaastal ehitati ja klaasiti kooli kasvuhoone, millest loodeti head tulu saada. Ehitati ka saun, osaliselt isemajanduslikul, osaliselt kapitaalremondi teel. Muretseti juurde klaver.

1962/63. õppeaastal rajati kooli riietehoidla, kööki tehti uus pliit, alustati klassiruumide juurdeehitamisega, puuriti uus kaev. 1963. aasta oktoobrikuu keskel möllas Saaremaal metsik torm ning koolimajas tekkis tormist tulekahju. See oli laupäeva õhtupoolik. Lapsed oli koolimajast lahkunud,oli vaikne. Kolm töömeest, kes olid juurdeehitusel ametis, hakkasid tööd lõpetama. Äkki kõlas südantlõhestav hüüe: "Tulekahju!". Mehed talitasid otsustavalt. Kiiresti saabusid tuletõrjeautod Kingissepast ja kahest ümberkaudsest külanõukogust. Õnnetus suudeti ära hoida. Natuke põlenud oli vaid vahelagi ja sein. Koolimaja ehitamise ajal määrati ühele korstnale ventilatsiooni ülesanne. Nüüd oli torm süüdanud tahma ja tekkiski tulekahju.[1]

1963/64. õppeaastal likvideeriti keldrite üleujutus uue drenaaži paigaldamisega. Direktor S.Taimla oli palju võidelnud õpetajate korteritingimuste parandamise eest. Nüüd vormistati dokumendid õpetajate elamu püstitamiseks. Ühistöö korras ehitati koolimaja juurde tööriistade kuur.

1964/65. õppeaastal sai kool uued tööpingid tööõpetuse ja füüsika-keemia klassi. Sel aastal paigaldati alajaam ja ehitati ümber elektriliinide sisevõrk, paigaldati uus keskküttekatel, tasandati kooli siseõue ning tarastati osa koolimaja ümbrusest. 1964. aasta kooliaja alguseks viidi lõpule koolimaja juurdeehitus, mistõttu kasutatav pind suurenes 97,3 m2 võrra ning vähenes ruumipuudus.

---

1 "Kommunismi Ehitaja" nr.141, 28.nov.1963.

1965/66. õppeaastal valmis õpetajate maja, mis asub loom kaugusel koolimajast, Kingissepa - Kuivastu maantee ääres.. Õpetajad said kaheksa uut korterit kahekorruselises hoones. Pooled korteritest olid kahetoalised, teised kolmetoalised. Töömeeste puuduse tõttu oli tööle võetud ka kutseta mehi , mistõttu töö kvaliteet oli halb. Muidugi tuli see ka sellest, et puudus pidev ja teadlik kontroll ehituse üle. Maja maksumus oli 4oooo rubla.

1966/67. õppeaastal võeti plaani kapitaalremondi korras kooli saali ümberehitus. See oli suur ettevõtmine, kuna tööd tehti põhiliselt ühiskondlikus korras. Saali kasutati spordisaalina ja olemasolev kõrgus ei rahuldanud sportmängude vajadusi. Tuli lõhkuda lava, eemaldada põrand ning kelder tuli saaliks ümber ehitada. Õpetajad ja õpilasi abistasid ümberkaudsete kolhooside sportlased ning kodumajandi kommunist - likud noored. Uus saal valmis 1969. aasta sügiseks, mil teostati veel värvimistööd. Ülestõstetava lava ehitamine jäeti järgmiseks aastaks.

1966. aastal muretseti koolile uus akordion "Weltmeis - ter", seda osaliselt õpetajate ning õpilaste poolt kartulipõllul teenitud raha eest.

1968/69. õppeaastal puuriti õpetajate maja juurde kaev. Varem vedasid majaelanikud vett loo m kauguselt naaberhoo - vist. Samal aastal sai kool televiisori.

Õppevahendite kogu täienes pidevalt. 196o,-ndate aas - tate algul oli koolis magnetofon, radioola, kuid tundides kasutati neid vähe, sest polnud sobivaid heliplaate ja -linte. Eriti häiris see keelte õppimisel.

1968. aastal saadi saksa keele õpetamise jaoks väga head pildimaterjali kõnearenduslikuks otstarbeks. Eesti keele õpetaja rõõmustas grammatiliste tabelite üle. Muusikalise kasvatuse läbiviimiseks hangiti uusi plaate, kunstiõpetuse jaoks aga kipsmudeleid, joonistamistabeleid ning masinaehituse detailide komplekt joonestamiseks. Laienes ka seinakaartide ning piltide kogu ajaloo ja geograafia õpetamiseks. 197o,-ndate aastate algul sai kool saksa keele õpetamiseks helilinte.

197o/71. õppeaastal muretseti koolile kolhoosi abiga pianiino ja spordiinventari.

Saali ehitati valmis ülestõstetav lava, tehti ümber riietehoid, ehitati oma jõududega pumbamaja.

V.Kingissepa nimeline kolhoos abistas igal aastal kooli majanduslikult. 1971/72. õppeaastal andis kolhoos õpilastele toitlustamiseks 385o rubla, transpordiks 15o rubla, maleva - laagri korraldamiseks saadi kolhoosi ametiühingult loo rubla.[1]

1972/73. õppeaastal sai kool hulgaliselt juurde õppevahendeid ja mööblit. Sel aastal valmis veereservuaar 1,3 m3 aia kastmiseks.[2]

Nii tugevnes iga aastaga kooli materiaalne baas.

Kooli näole ja tööle jättis oma jälje õpetajate pere, veelgi enam aga kollektiivi juht. Aastail 1961/62 - 1964/65 juhtis kooli direktor Sergei Taimla, kes 1965. aasta sügisel suri. 1965/66 - 1968/69. õppeaastani töötas direktorina Maimo Kesküla ning järgmisest aastast alates Arvi Liik.

Kooli õpetajate arv oli suhteliselt stabiilne. Tunduvalt paranes õpetajate haridustase. Vaadeldava perioodi teisel poolel muutus pedagoogiline kaader püsivamaks. Kõige kauem olid kooli juures tööl olnud järgmised õpetajad:Maimo Kesküla, Haimi Joonas, Heldi Lember,Ellen Ellik, Heljo Aule,Lehte Kuris, Illi Anupõld, Helbe Mänd. 196o,-ndatel aastatel siiski oli liikuvust kaadri hulgas. 1961/62.õppeaastal seadis üks õpetaja esimesi samme koolitööl. Neli õpetajat andsid nimetatud aastal oma haridusele mittevastavaid tunde. Algklassiõpetaja kutsega pedagoogide käes olid laulmise, joonistamise, tööõpetuse ning ajaloo tunnid. Kaks keskharidusega õpetajat õpetasid saksa ja vene keelt ning viisid läbi kehalist kasvatust. Ülejäänud pedagoogid töötasid vastavalt oma haridusele. Kolmel õpetajal oli staaž vaid üks aasta. Kõige suurem staaž oli 23 aastat, seejärel 14 ja 11. Teistel pedagoogidel oli koolis töötatud alla kümne aasta.[3]

1962/63.õppeaastal lahkusid Kallemäe 8-kl.Koolist kolm noort pedagoogi:L.Haagivang, V.Kolk,T.Siimsoo. Kollektiivi

---

1 Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaanid,1962/63 - 1973/74.

2 Samas.

3 KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 176, lk.18.

täiendas viis uut inimest, neist neli keskharidusega ning üks pedagoogilise kooli lõpetaja. Nende hulgas oli K.Mihhaltšenkova, venelanna, kes hakkas vene keelt õpetama.[1]

1963/64.kooliaastal tuli jällegi keskkoolist kaks noort õpetajat.[2]

Kaadri vaheldumise, just lahkumise põhjuseks oli paljudel juhtudel abiellumine ning sellega seoses elukoha muutmine. Samuti läksid aasta või paari pärast ära need, kes ei olnud saanud kohe pärast keskkooli kõrgemasse kooli ning tahtsid hiljem uuesti proovida. Endiselt kohutasid noori inimesi viletsad korteritingimused. Õpetajate maja valmimisega 1965/66. õppeaastal olukord aga paranes. Ka kaader muutus püsivamaks.

Õpetajate arvu, haridust ning edasiõppimist näitab järgmine tabel:

---

1 KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 176, lk.24.

2 KRRA, f. 356. n.1, s.-ü. 336, lk.8.

TABEL 6

Kallemäe 8-kl.Kooli õpetajate arv, haridus ning edasiõppimine õppeaastail 1961/62 - 1972/73.

Õppeaasta	19-61/62	19-62/63	-19-63/64	19-64/65	19-65/66	19-66/67	19-67/68	19-68/69	19-69/7o	19-7o/71	19-71/72	19-72/73
Õpetajate arv	17	18	16	15	15	15	16	17	16	16	15	15
Kõrgema haridusega	1	1	1	1	1	2	2	3	4	4	4	3
Lõpetamata kõrgema haridusega	2	2	-	-	-	3	3	3	1	2	2	3
Õpetajate Instituudi või sellega võrdse haridusega	4	3	3	3	2	-	-	-	2	2	2	2
Pedagoogilise kooli või sellega võrdse haridusega	5	5	7	5	8	8	7	7	6	7	6	5
Keskharidusega	4	6	4	5	4	2	4	4	1	1	1	2
Keskhariduseta	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaugõppe teel õppijate arv	3	2	1	2	1	4	5	5	5	5	5	4

Foto 14.

Kallemäe 8-kl.Kooli õpetajad ja töötajad
1967/68. õppeaasta kevadel.

I rida (vasakult): J.Rauk, H.Maripuu (teenija), L.Pals (teenija), dir.M.Kesküla, A.Tamm, H.Aule, V.Kiutrand, A.Liik.

II rida (vasakult): P.Lehtsalu (kokk), H.Lember, H.Laipaik (kokk), H.Joonas, L.Kuris, A.Terk, H.Mänd, L.Kalamees (majandusjuhataja), S.Koidumaa (teenija).

Tabelist nähtub, et kõrgema haridusega õpetajate arv kasvas just vaadeldava perioodi lõpul. Neil aastail vähenes kutseta õpetajate arv. Ainult esimesel neljal aastal töötas koolis üks pedagoog, kes ei omanud keskharidust. Edasiõppijate arv suurenes 1967/68. õppeaastast. Selle näitaja tõttu on Kallemäe kool rajooni nõupidamistel pidevalt kiita saanud. Küll tingis kaugõppijate sagene eemalviibimine asendamise, mis jättis oma negatiivse jälje õppetööle.

1961. aastal oli Kallemäe kooli pedagoogilise kaadri keskmine tööstaaž veidi üle kuue aasta, 1966/67. õppeaastal üle kümne aasta ning 1971/72. õppeaastal veidi üle kaheteistkümne aasta. Õpetajate keskmine vanus oli 1966/67. õppeaastal 31 aastat.[1]

Õpetajad, kes ei täiendanud teadmisi kaugõppe teel, tegid seda kooli juures, kus toimusid õppused NLKP ajaloo, poliitilise ökonoomika, pedagoogilise psühholoogia ja laste kommunistliku kasvatuse seminarides.[2]

Kallemäe kooli õpetajate kollektiivi tunti elurõõmsana, teotahtelisena.

Õpetajate kõrval töötas koolis veel mitmeid töötajaid, kelle tööga jäädi üldiselt rahule.

Koolimaja oli hubane ning soe, ainult käreda pakase ajal tunti vajadust kampsunite järele. Inspekteerimise aktides märgiti kiitvalt kooliruumide puhtust ning üldilmet.[3] Selleks oli suur osa teenijate tööl. Koolis oli palju erine - vaid koolitädisid, kõige kauem aga oli vaadeldaval perioodil Lisette Pals - alates 1963/64. õppeaastast. Teine staažikas teenija oli Hilda Maripuu, kes jäi sellele tööle 1964/65. õppeaastast. Kolm aastat hiljem lisandus kahele nimetatule Saima Koidumaa. Kolmekesi töötatigi vaadeldava perioodi lõpuni.

Rahule jäädi ka kooli sööklaga. Lapsed said maitsvalt ning toitvalt süüa. Vaadeldava perioodi algul sai kooli

---

1 KRRA, f.356, n.1, s.-ü.158, lk.12, s.-ü.163, lk.26, s.-ü.436, lk.12.

2 Kallemäe 8-kl. Kooli õppe-kasvatustöö plaanid, 1962/63-1973/74.

3 Kallemäe 8-kl. Kooli õppenõukogu protokollid, 1966-1970, 1970-1974.

söökla rajoonis kiita odava, kvaliteetse ja mitmekesise söögi eest. 197o.-ndate aastate algul sai Kallemäe kooli õpilassöökla koguni III Vabariikliku preemaia. Siis töötasid kokadena Marga Naak ja Helgi Laipaik. Viimane oli kooli esimene kooperatiivkokk, alustanud tööd 1961/62.õppeaastal. Marga Naak oli kooli üks kauaaegsemaid töötajaid. Ta töötas kokana 1964/65. õppeaastast, enne seda oli olnud kooliteenija. Mõlemad nimetatud kokad tegid seda tööd 1972/73.õppeaastani. Kaheksa aastat töötas kokana koolis Palmi Lehtsalu.

Maja soojuse eest hoolitsesid kütjad: 1964/65.õppeaastast alates Leida ja Ainor Kalamees. Esimene oli abikütja ning ta töötas koolis alates 196o.-ndate aastate keskelt ka majandusjuhatajana.

Lapsi, kellega kõigil koolitöötajail kokku puutuda tuli, käis koolis 14 erinevast külast. Kodumajandi kaugemad külad paiknesid 6-8 km kaugusel koolimajast. Kooli tulid õpilased sealt autobussi või kolhoosi transpordiga. Soojal ajal kasutati ka jalgratast. Vaadeldava perioodi lõpul käis lapsi koolis isegi Abruka saarelt (sealne kool likvideeriti) ning 23 km kauguselt Tahulast. Hea autobussiliiklus võimaldas ka neile õpilastele korraliku kooliskäimise.

Õpilaste arvu koolis näitab tabel.

T A B E L 7

Kallemäe 8-kl.Kooli õpilaste arv õppeaastail 1961/62 - 1972/73.

Õppe-aasta	19-61/62	19-62/63	19-63/64	19-64/65	19-65/66	19-66/67	19-67/68	19-68/69	19-69/7o 7o	19-7o/71 71	19-71/72 72	19-72/73 73
Õpilaste arv	16o	152	15o	144	141	138	134	137	135	146	152	154

Tabelist nähtub, et kõige enam oli õpilasi koolis 1961/62. õppeaastal - 16o, kõige vähem 1967/68.õppeaastal - 134.Kooli õpilaspere kasvas teistest koolidest väljaheidetud või ajutiselt kõrvaldatud laste arvel, seda eriti vaadeldava perioodi teisel poolel. Nende tuleku Kallemäe kooli tingis koolimaja soodne asupaik Saaremaa keskel, suure maantee

Foto 15.

Kallemäe 8-kl.Kooli kollektiiv 1961/62.
õppeaasta kevadel.
Õpetajad (vasakult): J.Kao, J.Anupõld, L.Leppik, H.Krull,
E.Kaasik, A.Terk, H.Paap, H.Taimla,
dir.S.Taimla, H.Kütt, I.Kütt, V.Kolk,
O.Joonas, Kütja A.Vallik.

ääres ning tihe autobussiliiklus. Üheks põhjuseks oli võõrkeel, sest Kallemäel õpiti saksa keelt, ümberkaudsetes kahek-saklassilistes koolides aga inglise keelt.

Enamikus aastatel oli koolis kaheksa klassikomplekti, kuid algklassid pidid mitmel aastal töötama siiski ka liitklassidena: 1964/65. õppeaastal I+III, järgmisel õppeaastal II+IV klass, 1972/73. õppeaastal I+III klass.[1]

1964/65. õppeaastal töötas kooli juures maanoorte kool, kus õppis kaksteist noort: VI klassis neli ja VIII klassis kaheksa.[2]

Internaadi õpilaste arv püsis stabiilne - neljakümne ümber. Internaadis elavad õpilased toodi nädala algul kooli ning laupäeval viidi koju kodumajandite transpordiga. 1960-ndate aastate algul hakkasid kaks kodumajandit, V.Kingissepa nimeline kolhoos ja kolhoos "Hommik", tasuma õpilaste sooja eine eest. Kangruselja lapsed, kelle vanemad töötasid "Sandla" sovhoosis ning Siiksaare lapsed, kelle isad olid kalurid, hakkasid tasuta einet saama mitmed aastad hiljem.

1960-ndate aastate algul oli internaadis kitsas. Sageli magasid õed või vennad isegi ühes voodis. Koolimaja uue juurdeehituse valmimisega vähenes ruumipuudus koolis. Ruumikitsikus internaadis tulenes just ruumide väärast jaotusest koolimajas. Nii oli õpetajate toa ning direktori kabineti all kolm suurt ruumi. Pärast ümberkorraldust sai internaat endale neli magamistuba, mis olid suuremad, avaramad ning võimaldasid õpilaste paigutamise hügieeninõuete kohaselt.

Õppetöö koolis esitas nii õpetajaile kui ka õpetatavatele üha uusi nõudmisi. Tund pidi muutuma elulähedasemaks, õpilastele tuli anda rohkem iseseisvat tööd, filmid ja diafilmid pidid leidma kindla koha õpetuses. Koolis pöörati suurt rõhku õpetajate haridustaotlustele. Jälgiti, et iga õpetaja telliks "Nõukogude Õpetaja" ja "Nõukogude Kooli" ning oleks hariduselu uute probleemidega pidevalt kursis.

---

[1] Helbe Männa suulised mälestused, 25.aprillil 1974.aastal Kallemäel.
Kallemäe 7-kl. Kooli pass, 1960 - 1966.

[2] Samas.

Aastail 1961-1965 arenes koolis hästi majanduslik tegevus, paranes kooli üldilme, hoogustus klassiväline töö. Järgnevail aastail pöörati suurt tähelepanu just metoodilisele tööle. Seati sisse kooli metoodiline nurk, mida toodi rajooni teistele koolidele eeskujuks, viidi läbi kaks metoodilist konverentsi.

1965/66. õppeaastal hakati esmalt õppenõukogus ja klassijuhatajate nõupidamisel põhjendama puudulikke hindeid.[1]

1967/68. õppeaastal seati koolis toimuva metoodilise töö põhieesmärgiks laste mahajäämuse ennetamine. Suurt rõhku pandi konsultatsioonidele. Koostati konsultatsioonide plaan, mis pandi üles õpetajate toas ning koridoris teadete tahvlile. Nii oli õpilaste aeg täpsemini planeeritud ning iga õpetaja oli kindel, et kõik nõrgad õpilased tema konsultatsiooniks muust tegevusest vabad olid. Üksikutel juhtudel kasutasid pedagoogid järelkaitamiseks planeeritud aja järgmise tunni materjali ette-seletamiseks nõrgematele õpilastele. See oli õppeedukuse tõusu üheks põhjuseks. Järgnevatel aastatel tehti konsultatsioone ilma sellise plaanita, iga õpetaja oma südametunnistuse ning kohusetunde järgi.[2]

Perioodi 1961-1973 kõrgem õppeedukus saavutati 1969/70., 1970/71. ja 1971/72. õppeaastal (96,9%, 97,3%, 99,3%). Siin aitas kaasa õpetajate kvalifikatsiooni tõus ja osavõtt kursustest, õppeedukuse pidev tulipunktis hoidmine mitmes liinis. Iga õpetaja omandas kindlamalt metoodilised uuendused aine õpetamisel, kasu sellest oli kahtlematu.

Kooli inspekteeriti kahel korral. 1966. aasta detsembris käisid rajooni inspektorid kooli tööga rahule. Kolme nädala jooksul külastatud tundides ei leitud suuri vigu ega möödalaskmisi, üksikuid ettepanekuid tehti. Õpilaste käekirja

---

[1] Kallemäe 7-kl. Kooli pedagoogika nõukogu protokollid, 1961-1966.

[2] Kallemäe 8-kl. Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966 - 1970.

vihikute, päevikute korrasolek, inspektorite poolt läbiviidud kontrolltööde kordaminek tunnustuseks õpetajaile.[1]

1971.aasta aprillis viibis koolis viieliikmeline inspektorite brigaad. Kiitvalt märgiti ära õpetajate edasiõppimine, eesotsas direktoriga. Tundidest külastati matemaatikat, vene keelt, joonestamist, bioloogiat, ajalugu, füüsikat vanemates klassides ja mitmeid tunde algklassides. Tundide kohta oli kuulda põhiliselt kiitvaid hinnanguid. Rahule ei jäädud III klassi vene keele tundidega. Heaks loeti hindamise tihedust. Kriitilise märkuse oodaliseks sai õpilaste määrdunud väljanägemine, nende räpakas riietus.[2]

Õppetööd takistavaid tegureid esines vaadeldavail aastail mitmeid. 1960.-ndate aastate algul tehti üldiselt liiga vähe kirjalikke töid, mistõttu individuaalsele kontrollile kulutati liiga palju aega. Seetõttu jäi aeg uue aine edasivõtmiseks napiks ja ka kordamisele ei pööratud alati küllaldaselt tähelepanu. Takistavaks asjaoluks oli veel õpetajate sagedane ärakutsumine töö juurest, kaugõppijate eemalolek, naistöötajate pikemaajaline eemalolek dekreetpuhkuse ajal ning sellest tingitud asendamine, lahkhelid kollektiivis 1966. aastast alates seoses õpetaja A.T. tööle hakkamisega Kallemäe koolis, õpilaste hulgalised haigestumised talveperioodidel ning osa õpilaste halb suhtumine õppetöösse.

Endiselt valmistasid õpilastele enam raskusi matemaatika, vene keel, eesti keel. 1961/62. õppeaasta kevadel pandi matemaatikas välja 13, vene keeles 10 puudulikku. Eesti keeles, ajaloos, võõrkeeles oli viis puudulikku hinnet.

Järgmisel 1962/63. õppeaastal saavutas matemaatika - füüsika õpetaja oma õppeaines õppeedukuse 94,6%, eesti keeles oli õppeedukus 90,8%, saksa keeles 96%, bioloogias, keemias, geograafias 93,5%.[4] 1970/71.õppeaastal oli rohkem puudulikke vene keeles - viis, eesti keeles - kolm ja aritmeetikas - kaks. 1971/72.õppeaastal ei jõudnud mate -

---

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-1970.

[2] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1970-1974.

[3] KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 187, lk.98.

[4] Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaan, 1963/64.

maatikas edasi seitse õpilast, vene keeles neli õpilast.[1] Vaadeldava perioodi alg- ja lõppaastaid võrreldes näeme, et õppetöös on siiski mindud tõusuteed.

Kooli üldist õppeedukust näitab järgmine tabel:

T A B E L 8

Kallemäe 8-kl.Kooli õppeedukus õppeaastail 1961/62 - 1972/73

Õppeaasta	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/7o	7o/71	1971/72	1972/73
Õppeedukus protsentides	79,4	9o,1	9o,7	85,4	85,3	83,3	91,o	93,4	96,9	97,3	99,3	96,8

Tabelist nähtub, et kõige madalam oli õppeedukus 1961/62. õppeaastal. Järgmiseks aastaks oli järsk tõus: 79,4%-lt -90,1%-le. Kaks klassikollektiivi (II ja VII) saavutasid sel aastal loo%-lise õppeedukuse.[2] 1963/64.õppeaasta I poolaastal oli kooli õppeedukus jällegi kõrgem rajooni keskmisest. Koolis oli vastav arv 84,o, rajoonis 83,2%.[3] Kevadel tõusis Kallemäe kooli õppeedukus 9o,7%-le. 1964/65.õppeaastal esines pärast kaheaastast tõusu taas edukuse langus. Raskusi tekitas direktori haigestumine, tema tunnid tuli asendada ning õpetajate koormuse tõus mõjus negatiivselt õppetööle.Kõige halvem oli õppeedukus nimetatud aastal V klassis - 19 õpilast ei jõudnud edasi. Klassikursust jäi koolis kordama kaheksa õpilast.[4]

1965/66. õppeaastal hakkas koolitööd juhtima uus direktor. Õpetajate koormus muutus normaalseks. Õppeedukuse protsent kevadel oli 85,3 % eelmise aasta 85,4% vastu. Seega õppeedukuses muutusi ei olnud. Ainult III klass saavutas täieliku õppeedukuse. Väljaarvatud debiilikud, jäi füüsi-

---

1 Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 197o-1974.

2 KRRA, f.356,n.1, s.-ü. 229, lk.1.

3 KRRA, f.356,n.1, s.-ü. 2o6, lk.28.

4 Kallemäe 7-kl.Kooli pedagoogilise nõukogu protokollid, 1961-1966.

liselt arenenud, tervetest normaalsetest lastest klassikursust kordama viis õpilast,[1] mis tegi 3,5% õpilaste üldarvust.

1966/67. õppeaastal langes õppeedukus 83,3 %-le. Kõige kurvem oli olukord VIII klassis, kus 19-st lõpetajast said järeleksami 12.[2] Õpilased kannatasid mingi alaväärsustunde all, ei suutnud endale sisendada, et nad on võimelised ainet korralikult omandama ning läksid ebaausale teele - mahakirjutamisele.

1967/68. õppeaastast alates hakkas õppeedukus tõusma. 1968/69. õppeaasta kevadel ei jäetud esimest korda ühtki õpilast kohe klassikursust kordama. Kooli juhtkond kontrollis aasta vältel põhjalikumalt algklasside tööd. Kaks korda aastas viidi läbi lugemisoskuse kontroll ja kirjalikud kontrolltööd põhiainetes. Rajooni poolt saadetud kontrolltööd kirjutasid õpilased hästi. Kevadeks saavutasid algklasside õpilased kõigis neljas klassis 100%-lise õppeedukuse. Algklasside õpetajaina töötasid kogenud pedagoogid: V.Kiutrand, E.Ellik, H.Mänd, H.Aule. 1971/72. õppeaastal saavutas kool rajoonis kõrgeima õppeedukuse näitaja- 99,3%, 1972/73. õppeaastal langes õppeedukus eelmise aasta 99,3%-lt 96,8%-le. Aasta oli erandlik "raskete" õpilaste poolest, kes olid varem klassikursust korranud ja kes loobusid õppimisest, kuid püüdsid silma paista korrarikkumistega. Selliseid õpilasi oli viis. Kevadel jäid nad kõik ainukestena klassikursust kordama. Ainult ühe õpilase neist viiest oleks suur töö päästa suutnud. Teistega tehti kõik mis võimalik, kuid tulemusteta.[4]

Igal aastal oli koolis kiituskirjaga lõpetajaid, hästi õppivaid lapsi.

---

[1] Kallemäe 7-kl.Kooli pedagoogilise nõukogu protokollid, 1961-1966.

[2] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-1970.

[3] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1970-1974.

[4] Samas.

TABEL 9

Kallemäe 8-kl.Kooli klassikursuse või kooli kiituskirjaga lõpetanud õpilaste arv õppeaastail 1961/62 - 1972/73

Õppeaasta	Klass								Kokku
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1961/62	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1962/63	-	1	1	1	-	-	-	-	3
1963/64	1	-	2	-	-	-	2	-	5
1964/65	-	-	-	2	-	-	-	2	4
1965/66	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1966/67	2	2	-	-	-	-	-	-	4
1967/68	3	1	1	-	-	-	1	-	6
1968/69	3	2	2	3	-	3	-	-	13
1969/7o	3	2	2	1	-	-	-	-	8
197o/71	1	1	1	2	-	-	-	-	5
1971/72	2	2	1	2	2	1	1	-	11
1972/73	-	3	2	1	2	3	1	-	12

Tabelist nähtub, et ainult kahel aastal (1961/62. ja 1965/66.õppeaastal) ei olnud koolis kiituskirjaga lõpetanud õpilasi. Kõige enam lõpetas kiituskirjaga 1968/69. õppeaastal - 13. Üldse kasvas kiituskirjaga lõpetajate arv vaadeldava perioodi teisel poolel.

Kõigil aastail oli Kallemäe koolis ainult viitele ja neljadele õppivaid õpilasi (s.o.hästi õppivaid õpilasi).

T A B E L 1o

Kallemäe 8-kl.Kooli hästi õppivate õpilaste arv õppeaastail 1962/63 - 1972/73

Õppeaasta	Klass								Kokku
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1962/63	5	9	7	4	4	2	-	6	37
1963/64	7	4	12	7	3	5	2	2	42
1964/65	6	7	3	8	5	3	6	2	4o
1965/66	7	6	8	1	5	5	4	7	43
1966/67	13	5	7	7	1	4	5	4	46
1967/68	8	11	5	4	5	2	4	5	44
1968/69	11	1o	1o	8	3	3	1	4	5o
1969/7o	4	7	8	7	4	3	3	1	37
197o/71	6	7	7	6	9	4	1	3	43
1971/72	6	7	6	7	5	11	2	1	45
1972/73	5	6	6	5	7	5	13	3	5o

Nagu näha on hästi õppinud õpilaste arv moodustanud mitmel aastal ligi kolmandiku õpilaste arvust.

Kasvatustöö aluseks koolis oli NLKP programmis avaldatud kommunismiehitaja moraalikoodeks. Kasvatustöö keskseks ülesandeks oli arendada õpilastes kommunistlikku töössesuhtumist, kasvatada neis valmisolekut töötada ühiskonna hüvanguks. Õpilaste ühiskondlikult kasuliku töö kohta peeti päevikutes arvestust. Õpilased valmistasid ja remontisid õppevahendeid, puhastasid kooliruume, hoidsid korras kooli ja kaupluse ümbruse ning autobussi ootepaviljoni. Lapsed ei unustanud abistamast ka kodukolhoose õunte, kartuli ja juurvilja koristamisel, samuti õunapuude istutamisel, metsa külvamisel, kontori ja kolhoosiklubi ümbruse korrastamisel.

Regulaarselt viidi Kallemäe koolis läbi kultuurhommikuid ja poliitinformatsioone. Ka klassijuhatajatundides tegeldi kasvatustöö küsimustega.[1] Õpilaste käitumine kogu kooli ulatuses ei olnud aga ühelgi aastal täiesti nõuetekohane.

---

[1] Kallemäe 7-kl.Kooli pedagoogika nõukogu protokollid, 1961-1966.
Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-197o, 197o-1974.

1961/62. õppeaastal oli 6,7 %-l õpilastest käitumishinnet alandatud, hoiatuse olid saanud 14 % õpilastest.[1] Ka järgnevatel aastatel oli koolis alandatud käitumishinnet.

T A B E L 11

Kallemäe 8-kl.Kooli alandatud käitumishindega õpilaste arv õppeaastail 1962/63 - 1972/73

Õppeaasta	19-62/63	19-63/64	19-64/65	19-65/66	19-66/67	19-67/68	19-68/69	19-69/7o	19-7o/71	19-71/72	19-72/73
Õpilaste arv	152	15o	144	141	138	134	137	135	146	152	154
Alandatud käitumishindega õpilaste arv	12	1o	9	3	6	1	1	2	3	5	8

Tabelist ilmneb, et vaadeldava perioodi algaastail oli halva käitumisega õpilasi arvukalt. Suur oli arv ka 1972/73. õppeaastal, mis oli erakordne,"raskete" õpilaste poolest. Käitumishinde alandamise põhjused erinevatel aastatel olid sarnased: pidevad korrarikkumised, õpilasreeglite mittetäitmine, õpetajate korralduste ignoreerimine, varastamine,valetamine, kaasõpilaste peksmine, ühiskondliku vara lõhkumine.

Laste ideoloogiline kasvatamine toimus suurel määral pioneeriorganisatsiooni kaudu. Pioneeritöös oli romantikat,põnevust, tõsist tööd. Paljud esimesed unustamatud elamused olid lastel seotud pioneerieaga.

Pioneeritööd Kallemäe 8-kl.Koolis juhtis aastail 1961 - 1973 kuus pioneerijuhti, neist kõige kauem - neli aastat - oli tööl Aita Kesküla - Koit, kolm aastat Maire Aavik - Sink, kaks aastat Heldi Lember. Ülejäänud pioneerijuhid olid tööl

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaan, 1962/63.

vaid ühe aasta.

Malevanõukogu esimees Jaanus Vallik juhtis pioneerimalevat kolm aastat, tema õde Meeli Vallik samuti kolm aastat. Kuus pioneeri tegutsesid malevanõukogu esimeestena ühe aasta.

Pioneerid abistasid koolis distsipliini loomisel. Sel perioodil moodustati pioneeripatrüllid. Suurimad korra - rikkujad kutsuti malevanõukogu ette oma käitumisest aru andma. Mitmed läksid pioneerituppa üleolevana, tagasi tulid aga hoopis vaguramatena.

Koolivaheaegadel tegid pioneerid timurlaste tööd, kogusid vanametalli, võistlesid spordis jne.

Kogu pioneeritöös oli võetud suund iseseisvusele. Pioneerijuht pani töö organiseerimisel rõhku õpilaste algatusvõime arendamisele.[1] Neil aastail sai pioneerimalev õpilaspere algatuste keskseks juhiks.

1960.-ndate aastate esimesel poolel jäid lastele väga eredalt meelde rajooni pioneeride kokkutulekud. Pioneerid võistlesid siin rivis, pioneeritarkustes, orienteerumises, korras, isetegevuses, andsid välja välklehti. Rivis saavutasid Kallemäe pioneerid I koha, isetegevuses II koha. Pioneerid olid ette valmistanud väga hea montaaži kevadest, samuti kostüümid, mis kutsuski aga esile žürii ainukese ettepeite - puudus laagripärasus.[2]

2.oktoobril 1964. anti pioneerimalevatele start leninlikuks ülevaatuseks, mis kestis kolm aastat ja oli pühendatud NSV Liidu 50. sünnipäevale.

Juba eelmisel aastal tegid pioneerid ära suure töö Lenini elu ja tegevuse tundmaõppimisel: koostati albumeid, stende, muretseti kirjandust. Kõige sellega oli ka närveerimist. Kas Moskvast tellitud raamatud jõuavad ikka õigeks ajaks kohale, kas kõik planeeritud üritused õnnestuvad, kas kõik valmistatavad albumid ja stendid kujunevad ka esteetiliselt ilusaks, kas kõik saab Lenini sünnipäevaks

---

[1] KRRA, f.356, n.1, s.-ü. 173, lk.36.

[2] Heldi Lemberi suulised mälestused, 13.detsembril 1973. aastal Viira külas.

korda?

Kõige suurem oli pioneeride rõõm siis, kui nad 22.aprilli hommikul üle Lenini klassi läve astusid. Kaugelt paistsid silma Lenini sõnad: "Õppida, õppida, õppida!", mille järgi tuli joonduda.

Lenini päevadel külastasid pioneerid V.Kingissepa nimelist kolhoosi, koostasid huvitava reportaaži k/olhoosi leninlikust tänapäevast.[1]

1964/65. õppeaastal pöörati tähelepanu peamiselt õppeedukusele. Organiseeriti võistlus "Parim klass õppeedukuses". Pioneerirühmades ja malevanõukogus analüüsiti hindeid.

1965/66. õppeaastal saavutati pioneeritöös edu pioneeriaktiivi endaalgatuse ja iseseisvuse kasvatamisel.Pioneerimalevas viidi läbi mitmesid huvitavaid üritusi, kohtumisi naaberkooli pioneeridega, tähistati riiklikke tähtpäevi, püüti rõhutada pioneeriromantikat.[2] Näiteks Jüriöö ülestõusu aastapäeva tähistamisel stseen E.Bornhöhe "Tasujast": valgel hobusel ilmus õhtuses pimeduses metsalagendikul lõkke ääres olevate pioneeride ette tõrvikuga Tasuja, kivil seistes esitas aga selge ja kõlava häälega neiu katkendi teosest.

Tihedad ja soojad sõprussidemed kujunesid Nõukogude armee võitlejatega: vastastikused kontserdid, sõdurpoiste rivi demonstreerimine malevakoondustel ja pioneeride rivivõistluste ajal jne. Kõik see kujunes traditsiooniks.

1966/67. õppeaastal suudeti pioneeriorganisatsiooni osatähtsust veelgi tõsta. Malevanõukogu võttis ette mitmeid kasulikke algatusi. Nii hakati kaks korda veerandis "Kiire" liikmete poolt puudulike hinnetega õpilaste koju telegramme kandma.Sel teel teatati vanematele puudulik seis. Laste - vanemate ees kinnitati pidulikult kooli hea ja väga hea õppeedukusega õpilastele rinda eraldusmärgid, mille kandmise õiguse kohta peeti täpset arvestust.Malevanõukogu organi -

---

[1] "Kommunismiehitaja" nr.58,17.mai 1964.

[2] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-197o.

seeris õppeedukuse võistluse kõigi õpilaste vahel.

Pioneerid sisustasid ja kujundasid kaasaegselt pioneeritoa. Kolhoosi töökojas lasti valmistada selleks riiulid ning alused.

Aktiivne pioneer Helve Maripuu saatis pidevalt "Sädemele" informatsiooni maleva ja rühmade tööst. Tema oli esimene malevas, kes sai "Sädeme" reporterite kooli tunnistuse ja tuusiku "Artekki".

1967. aasta kevadel tehti rajooni ulatuses kokkuvõtteid pioneerimalevate leninlikust ülevaatusest, "Helkige, Iljitši tähekesed!". "Ekspeditsioonis Lenini nõuandel" osutus parimaks Kallemäe 8-kl. Kooli pioneerimalev.[1] Ka 1967. aasta pioneerisuvi osutus edukaks. Töötas seitse suvist rühma.[2]

Kõige huvitavam töölõik pioneeridel oli leitnant Herbert Kaleviste elu ja tegevuse uurimine. Algas see juba 1966/67. õppeaastal. Ühel vahetunnil tuli direktor pioneerituppa ning teatas malevanõukogule, et koolist kahe km kaugusel Otissaare poole metsas oli 1944. aasta novembris langenud kangelaslikus võitluses keegi Nõukogude armee leitnant. Pioneerid said ülesande edasi uurida kangelase elu ja võitlusteed.

H.Kaleviste nime taotledes kohtuti paljude sõjaveteranidega. Kevadel 1968 avati kohal, kus H.Kaleviste langes, mälestustahvel. See oli pidulik ja meeldejääv sündmus. Hardas vaikuses taanduti, kui ette astus kangelase isa, hallipäine mees ning asetas poja mälestustahvlile lihtsa kimbu lilli.

Hästi oli organiseeritud matkamine. Matku korraldati eelnevatel aastatelgi, kuid need olid jäänud vormistamata. Nüüd saadi matkaalase tegevuse eest rajooni aukiri, Vabariigi ulatuses oldi aga X kohal.[3]

1968.aasta suvel jäi malev Kingissepa rajooni suviste tööde kokkuvõttes III kohale. Esile tõsteti tööd majandites, matkamist, ühiskondlikult kasulikku tööd, H.Kaleviste mä-

---

1 "Kommunismiehitaja" nr.66, 6.juuni 1967.

2 "Kommunismiehitaja" nr.130, 2.nov.1967.

3 Kallemäe 8-kl. Kooli õppe-kasvatustöö plaan, 1968/69.

Foto 16.

H. Kaleviste mälestustahvli avamine 1968. aasta kevadel.

H. Kaleviste isa asetab mälestustahvlile lihtsa kimbu lilli.

lestuse säilitamist.[1]

1968/69.õppeaastal viidi malevas läbi viktoriine, koondusi H.Kaleviste elu ja võitluse tundmaõppimiseks. 23.veebruaril 1969 antigi malevale Herbert Kaleviste nimi. Järgnevatel aastatel kujunes H.Kaleviste langemispäeva tähistamine maleva traditsiooniks. Pioneerid hoolitsesid, et kangelase hukkumiskoht oleks korras ning et seal õitseksid lilled. 197o.a. sügisel mindi tõrvikutega rongkäigus maleva nimikangelase hauale. Eriti pidulik oli nende õpilaste pioneeriks astumine, kellele seoti säravpunased kaelarätid kaela metsaserval seisva kangelaskalmu ääres.

Kauniks kombeks kujunes oma-valmistatud pärja viimine H.Kaleviste mälestustahvli juurde, mida paaril korral tehti koos sõjaväelastega.

Palju elavust tõid kohtumised erinevate elualade inimestega. Ajalehe "Kommunismiehitaja" toimetusest käis külas Heino Sild, kes rääkis Lenini sünnilinnast Uljanovskist, Ilmar Kaal tutvustas pioneeridele filateeliat, Endla Tegova jagas reisimuljeid Kuubast. Kooli endine õpilane lendur Anti Tappel jutustas oma elukutsest.

Pioneerid olid tublid võistluses "Hoidkem rohelist kulda". 1969/7o. õppeaastal koguti 1346 kg kvaliteetseid männikäbisid. I kohale tulnud Aili Reino kogus 589 kg.Poisid valmistasid lindudele 3o pesakasti, ulukeile tehti 18o lehtpuuvihta, rajati 5,5 ha uut metsa, täiendati 13,7 ha eelmiste aastate metsakultuure.

Kogu aeg oli malev tulipunktis hoidnud õppeedukust. 197o,-ndate aastate algul püüdsid pioneerid kaasa aidata õpilaste viisaka käitumise harjumuste kujundamisele:korraldati võistlusõke viisakast käitumisest, viidi läbi viisakusnädalaid koolis, mil selgitati välja kooli viisakamad tüdrukud ja poisid.

Pioneeride arvu dünaamikat näitab tabel.

---

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaan, 1968/69.

TABEL 12

Kallemäe 8-kl.Kooli õpilaste ja pioneeride arv õppeaastail 1961/62 - 1972/73

Õppeaasta	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Õpilaste arv	160	152	150	144	141	138	134	137	135	146	152	154
Pioneeride arv	68	72	67	69	62	75	62	71	62	58	60	63

Tabelist nähtub, et pioneeride arv oli stabiilne. Kõige rohkem pioneere oli 1966/67.õppeaastal - 75.

Pioneeride elu vaadeldud aastail oli täis põnevust, uudsust, otsimisi ja leidmisi. Pioneerimalev saavutas kindla koha koolielus ning aitas kaasa kogu kooli üldisele õppe-kasvatustööle.

Pioneeritöö juhtimisse haarati ühe enam kommunistlikke noori, kelle abiga organiseeriti terve rida huvitavaid võistlusi, koondusi. Kommunistlikud noored andsid oma tubli panuse kogu koolielu korraldamisse.

1960-ndate aastate keskel moodustati Kallemäe 8-kl. Koolis õpetajate parteialgorganisatsioon. Senini olid üksikud kommunistid kuulunud V.Kingissepa nimelise kolhoosi algorganisatsiooni. Koolis loodud parteiorganisatsioon juhtis ideoloogilist tööd ning andis igapäevasele koolitööle õige suuna.

Noorsoo kasvatamisel, koolielu probleemide lahendamisel oli oma kindel osa õpetajate ametiühinguorganisatsioonil, mida juhtis aastail 1962-1973 kolmeliikmeline komitee.Pikemat aega olid ametiühingu komitees Haimi Joonas ja Maimo Kesküla.

1970/71. õppeaastal kontrolliti kooli inspekteerimise käigus ka ametiühingu tööd, mis tunnistati rahuldavaks.Samal aastal saavutas Kallemäe kooli kollektiiv sotsialistlikus võistluses rajoonis I koha.[1] Ametiühingu komitee oli

---

[1] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1970-1974.

sotsialistlikule võistlusele pidevalt tõsist tähelepanu pööranud.

1960.-ndate aastate algul ei käinud ametiühingu komitee regulaarselt koos. Puuduse kõrvaldamiseks planeeriti töö - plaani konkreetselt komitee töö ning selle täitmisest peeti kinni. Lisaks ajutise töövõimetustasu määramisele abistas komitee direktsiooni majandusküsimustes, remondi läbiviimisel, osalt ka õppetöö organiseerimisel, püüti parandada distsipliini, käitumist. Komitee kuulas ära mitmed aruanded, võttis vastu otsused.

Vaadeldava perioodi teisel poolel oli koolis mitu vanemate klasside vene keele õpetajat. Et nõudeid aine ulatuses ühtlustada ning õpetamise taset tõsta, võeti vaatluse alla vene keele õpetamine koolis. Komitee liikmete vahel jaotati ülesanded vihikute läbivaatamiseks, tundide külastamiseks. Kontrolli alla võetud töölõiku jälgis tavaliselt ka direktsioon. Koos ametiühinguga parandati mitmeid puudusi.

Õpetajate ühiskondliku töökoormuse reguleerimiseks peeti ühiskondlike ülesannete kohta arvestust.

Tootmisnõupidamistel arutati koolitöö parandamise võimalusi. Esitati nõue, et tunniks ettenähtud iga minut tuleb otstarbekalt kasutada. Ühe tootmisnõupidamise teemaks oli "Õpilaste teadmiste hindamisest". Kui algklassides oli hindamissagedus küllaldane, siis vanemates klassides tekkis kahe nädalatunniga ainetes raskusi. Koos jõuti järeldusele, et hästi läbimõeldud ning õigesti ülesehitatud tunni puhul on puudus kõrvaldatav.

Õppetootmistöö komisjon oli direktsioonile abiks õppetöö organiseerimisel. Komisjoni liikmed kontrollisid mõne aine vihikuid ühtsete nõuete täitmise seisukohalt. Puuduseks oli, et õpilased ei täitnud regulaarselt õpilaspäevikuid. Olukorra parandamiseks kontrolliti päevikute täitmist. Kontrolliti ka õpilaste teadmisi. Komisjoni liikmed eesotsas õppealajuhatajaga viisid läbi teadmiste tasemekontrolltööd.[1]

---

[1] Kallemäe 7-kl. Kooli a/ü rühma protokollid, 1958-1963. Kallemäe 8-kl. Kooli a/ü protokollid, tööplaanid, 1968-1973. Kallemäe 8-kl. Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-1970, 1970-1974.

Väga hästi õnnestus 1972/73.õppeaastal koolipidude organiseerimine. Seoses sellega, et moodustati neli erinevat organiseerimiskomiteed, suudeti aastas anda neli sisukat ja väga head koolipidu. Koolipidude vähesus oli hulk aega olnud Kallemäe kooli miinuseks.

Aastail 1961-1973 töötasid koolis mitmesugused ringid. Edukalt tegutsesid kehakultuuriringid. 1964/65.õppeaastal hakkas koolis kehalise kasvatuse õpetajana tööle TRÜ-s kaugõppe teel kehalise kasvatuse õpetaja kutset taotlev spordimees Arvi Liik, kes oli esimene kutsega selle ala õpetaja Kallemäe koolis. Nüüd paranes kooli kehakultuuri tase.Tööle rakendatud ringidest töötasid korrapärasemalt võrkpalli-ja kergejõustikusektsioon.

1965/66. õppeaastast olid Kallemäe tüdrukud ja poisid võrkpallis rajooni ulatuses pidevalt esimese viie parema hulgas. Edukalt võeti osa 1968/69.õppeaastal toimunud väikesest viie rõnga olümpiamängudest Orissaares, kus 48 medalist langes Kallemäe lastele kaheksa, nendest kolm "kulda", kolm "hõbedat" ja kaks "pronksi".[1]

Tol ajal kujunesid traditsioonilised sõpruskohtumised pioneeride neljavõistluses Kallemäe-Lõõne-Kaali-Pihtla-Kahtla osavõtul. Kohtumised olid võistlustihedad ja meeldejäävad. Tavaliselt olid parimad Lõõne ja Kallemäe lapsed.

1969/70. õppeaastal saavutas kool spordi alal aastaringse töö alusel rajoonis VIII koha.[2] 1971/72. õppeaastal töötas paremini võrkpallisektsioon. Poisid saavutasid võrkpallis maakoolide vabariiklikul spartakiaadil III koha. Rajooni ulatuses oli kool sporditöös V kohal.[3]

Kogu vaadeldava perioodi vältel tegutses koolis Punase Risti ja Poolkuu Selts. Sanitaarsalkade liikmed kontrollisid klassiruumide ja õpilaste puhtust. 1963. aastal seati

---

[1] Arvi Liigi kirjalikud mälestused, 15.detsembril 1973. aastal Kallemäel.

[2] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-1970.

[3] Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1970-1974.

igas klassis sisse päevik, kuhu tehti märkusi klassi ja õpilaste isikliku puhtuse kohta.[1] Sanitaarsalklased kandsid eraldusmärke.

1964/65.õppeaastal tehti igal nädalal klasside puhtusest kontrollretkede põhjal kokkuvõte ning puhtaim klass sai õiguse vimplile.[2]

Sanitaarsalkade õppustel omandatud teadmiste kontrollimiseks toimusid kevaditi rajooni ulatuses võistlused. Kallemäe koolis viidi enne ülerajoonilist võistlust läbi klassidevahelised võistlused. Tublimad läksid edasi kooli au kaitsma. Tavaliselt võistles nii noorem kui ka vanem rühm, kellest üks tuli alati kas III, sageli ka II kohale.[3]

1971/72. õppeaastal võitsid noorema rühma liikmed rajooni võistlustel karika, 1972/73. õppeaastal saavutasid aga II koha ja tõid kooli vimpli.[4] Punase Risti algorganisatsiooni tööd juhendas enam kui viis aastat õpetaja Helbe Mänd, keda abistas velskripunkti juhataja Aleksei Leier.

Kõigil aastail oli ringide töö puuduseks ebaregulaarsus.[5] Tööplaanid olid küll koostatud, kuid tööd nende järgi ei tehtud. Ringide tegevusel oli kampaanialik iseloom. Õpilaste vaba aeg oli suhteliselt piiratud, nad olid tugevasti seotud autobussiliiklusega ja see ahendas ringide tegevust.

Paremini töötasid vaadeldavail aastail lisaks eelpool nimetatuile veel rahvatantsuring, mis valmistas põhiliselt ainult pidudeks eeskava (1964.aastast juhendajaks õp.V.Kiutrand), fotoring (õp.M.Kesküla), näite-või siis kirjandusring (õp.H.Joonas). 197o/-ndate aastate algul alustas energiliselt tööd ajalooring (õp.H.Lember).[6]

---

1 Kallemäe 8-kl.Kooli õppe-kasvatustöö plaan,1964/65.

2 Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 197o - 1974.

3 Helbe Männa suulised mälestused, 25.aprillil 1974.aastal Kallemäel.

4 Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 197o-1974.

5 Kallemäe 8-kl.Kooli õppenõukogu koosolekute protokollid, 1966-197o, 197o-1974.

6 Samas.

Riigi ja kooli kasvatusliku tähtsuse suurenemine ei vähenda perekonna vastutust laste kasvatamise eest. Kooli ja lastevanemate sidet tuleb üha tugevdada.

Kallemäe koolis tihenesid sidemed lastevanematega aastail 1961-1973 veelgi. Õpetajad külastasid sagedamini õpilaste kodusid. Lastevanemad käisid koolis koosolekutel.

Üldkoosolekuid viidi läbi kaks korda aastas. Siin arutati üldisi koolielu probleeme, anti aru õppeaasta tööst -tegevusest. 197o.aastal avati koolis koosoleku päeval aiasaaduste ja sügislillede näitus. Seda korraldati mitmel teisel aastalgi. Vanemate jaoks organiseeriti õpilastööde näitusi. Alati peeti koosolekul pedagoogiline loeng või vestlus.

Klassi lastevanemate koosolekute päeval võimaldati vanemail õppetunde külastada. Sageli esitasid õpilased emadele - isadele kontserdi. Vanematele tegi rõõmu, kui nad nägid oma last koos teistega kas või ühes/ki isetegevusnumbris kaasa löömas. Pidupäevadel istusid vanemad koos tütarde-poegadega pidulikult kaetud laua ümber. Mõnikord oli koosoleku ajaks välja pandud vihikute näitus.

1964/65. õppeaastast alates hakati läbi viima piirkondlikke koosolekuid.

Lastevanemate komitees lahendati õpilaste toitlustamise küsimused, hoogtööpäevakute organiseerimised, jooksvad küsimused. 1972/73.õppeaastal kutsuti komiteesse välja halva õppimise ning käitumisega õpilased. Teatud määral abi sellest oli.[1]

Pikkamööda, kuid kindlalt sammus Kallemäe 8-kl.Kooli kollektiiv partei poolt näidatud teel paremuse poole.

Suuresti täienes kooli materiaalne baas. Sel perioodil valmis koolimaja juurdeehitus, rajati kahekorruseline õpetajate maja, kasvas õppevahendite kogu. Pedagoogiline kaader muutus perioodi lõppaastail püsivamaks, paranes õpetajate haridustase. Vaadeldava perioodi algaastail oli koo-

---

[1] Kallemäe 7-kl.Kooli lastevanemate koosolekute protokollide raamat,1957-197o.
Kallemäe 8-kl.Kooli lastevanemate koosolekute protokollide raamat, 1969-1974.

lis üks kõrgema haridusega pedagoog, lõppaastail aga juba neli. Vähenes kutseta õpetajate arv. Lõppaastail taotles viis õpetajat 15-st kaugõppe teel kõrgemat haridust. Kõik see avaldas positiivset mõju kooli õppe-kasvatustööle. Õppeedukus kakkas tõusma 79,4%-lt ning saavutas parima näitaja rajoonis - 99,3 %. Kasvas klassikursust kiituskirjaga lõpetajate ja ainult neljadele-viitele õppijate arv. Viimane moodustas kohati kolmandiku õpilaste üldarvust. Õppe-kasvatustöö parandamiseks oli oma osa pioneeridel, kommunistlikel noortel, õpetajate ühiskondlikel organisatsioonidel. Pioneerimalev, sanitaarpostid, kehakultuurlased saavutasid mitmel korral rajoonis ning vabariigiski märkimisväärseid kohti.

KOKKUVÕTE

Kallemäe kool on endise Vana-Lõve Ministeeriumikooli, mis alustas tegevust 1898. aastal, täieõiguslik järglane. 192o. aasta algkooliseadusega nimetati kõik endised valla-, kihelkonna-, ministeeriumikoolid avalikeks algkoolideks. Kallemäe kooli eelkäijad on veel Võhksa, Siiksaare, Turja ja Sakla 3-klassilised külakoolid, mis 192o.aastal ühendati Uue-Lõve 4-klassiliseks Algkooliks. See kool alustas tööd Uue-Lõve mõisa senises härrastemajas. Kooli kasutusse antud ruumid olid pimedad ja külmad ning ei vastanud kaugeltki kooli vajadustele. Endises Vana-Lõve Ministeeriumikooli hoones alustas tööd Vana-Lõve 6-kl.Algkool. Vana-Lõvele oli 1912. aastal ehitatud uus koolihoone, mis tagas lastele normaalsed tingimused õppetööks.

Kuna koolimajana kasutusel olnud Uue-Lõve härraste - maja oli otseselt varisemisohus, alustati 1938. aastal pika vaidluse järele uue koolimaja ehitamist Kallemäele. Maja valmis kahe aastaga ning 194o. aastal asus sinna Kallemäe Mittetäielik Keskkool. 195o.aastal nimetati kool ümber Kallemäe 7-a. Kooliks, hiljem 7-kl.Kooliks, 1961.aasta sügiseks moodustati Kallemäe 8.kl.Kool.

Diplomitöö I peatükis on antud Kallemäe kooli eel - käijate Uue-Lõve ja Vana-Lõve algkooli arengutee. Mõlemad koolid olid õppevahenditega minimaalselt varustatud. Uue-Lõve algkooli ainukeseks juhatajaks oli A.Rauk, Vana-Lõvel G.Nurm. Esimeses koolis oli koolijuhataja töökaaslaseks 1923. aastast alates J. Prooses, teises koolis vahetusid õpetajad sagedamini. Neil aastail olid õpetajad tihedalt seotud ümbruskonna eluga, olles teatud määral selle juhtideks.

Uue-Lõve algkoolis õppis lapsi loo ümber, Vana-Lõvel umbes poole vähem. Lapsed õppisid koolis püüdlikult.Raskusi valmistas peamiselt matemaatika. Õpilastes kasvatati armastust looduse vastu, aktuaalne oli karskuse probleem.Pärast

fašistlikku riigipööret Eestis 1934. aasta kevadel nõuti rohkem noorsoo kasvatamist natsionalismi vaimus. Koolide vahekord lastevanematega oli hea. Koolid olid oma tubli tööga pälvinud kohalike inimeste lugupidamise. Vana-Lõve 6-kl.Algkool oli Saaremaa paremate koolide hulgas.

II peatükis "Kallemäe Mittetäielik Keskkool aastatel 1940-1961" on analüüsitud Kallemäe Mittetäieliku Keskkooli erinevaid töölõike.

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 1940.aasta suvel avas uued võimalused ka rahvahariduse alal. Uute ülesannete lahendamise katkestas Suur Isamaasõda. Nõukogulikku hariduspoliitikat jätkati sõjajärgsel aastail.

Uue koolihoone valmimisega Kallemäel oli kõrvaldatud ruumipuudus. Neil aastail laienes õppevahendite baas, mitmeid näitlikke vahendeid tundideks valmistati ise.

Direktorid ja õpetajad vahetasid aastatel 1940-1961 sageli, mitmed õpetajad olid kutseta. Õpetajad lahkusid koolist abiellumise tõttu, kutsega pedagoogid vahetasid välja kutseta õpetajaid, ka Saaremaa isoleeritus mõjutas mandri inimesi lahkuma.

Õpilaste arv oli pidevalt üle loo, kõige enam aga 172, kõige vähem 127. Koolis käis õpilasi 11 erinevast külast. Esimesel nõukogude aastal avati koolis kohe VII klass, ainuke kogu ümbruskonnas.

Õppetöö kulges esialgu küllaltki suurte raskustega.Sõjajärgseil aastail tegi muret kütte muretsemine, õpikute ja õppekavade varustamine. 1950.-ndate aastate algul paranes Saaremaa koolide varustatus õppetarvetega. Õppeedukus oli neil aastail väga kõikuv. Kõige madalam oli õppeedukuse protsent 1955/56.õppeaastal - 59,1. Õppetöös esines palju puudusi: tundides ei kasutatud piisavalt näitlikke vahendeid, esines kuiva tuupimist, hindamise sagedusele ei pööratud vajalikku tähelepanu. Kõrgeim oli õppeedukus 1958/59. õppeaastal - 89,2%. Korra- ja puhtusearmastuse kasvatamisel saavutati 1950.-ndate aastate lõpul häid tulemusi.

1940.aasta sügisel loodi Kallemäe koolis pioneerirühm. Sõjajärgsetel aastatel kasvas pioneeride arv ning osatähtsus, pioneerriorganisatsioon omandas kindla koha koolitöös.

Pägevakorras hoiti õppeedukust, tehti tublit füüsilist tööd, viidi läbi kohtumisi, mängude ja tantsude õhtuid, õpiti pioneeritarkusi. Õpilased sisustasid oma vaba aega ka ringides. Paremini töötasid spordialased ringid ja Punase Risti algorganisatsioon.

Lastevanematega tihenesid veelgi sidemed. Üldkoosolekutel peeti pedagoogiline loeng, välja olid pandud õpilaste käsitööde, vihikute, joonistuste näitused. Tööd alustas laste - vanemate komitee, mis arutas põhiliselt toitlustamisega seotud küsimusi.

III peatükis "Kallemäe 8-kl.Kooli areng aastatel 1961-1973" antakse ülevaade kooli arengust viimase 12 aasta vältel. Neil aastail täienes kooli materiaalne baas: koolimajale ehitati juurde 97,3 m2 suurune tiib, püstitati kahekorruseline kaheksa korteriga õpetajate maja, ehitati ümber saal. Pidevalt täienes õppevahendite kogu.

Kooli juhtis 1961-1973 kolm direktorit. Õpetajate arv oli suhteliselt stabiilne, pedagoogiline kaader muutus küllalt püsivaks, seda eriti pärast õpetajate maja valmimist 1966. aasta kevadel. Paranes õpetajate haridustase. 1967. aastast alates taotles viis pedagoogi kaugõppe teel kõrgemat haridust. Rahule jäädi ka teiste koolitöötajatega: ruumide puhtus tõi vaid tunnustust koolitädidele, soojus kütjatele, maitsev ja odav söök kokkadele.

Lapsi käis koolis 14 erinevast külast, õpilaste arv kõikus 140-160 vahel. Kolmel aastal töötasid algklassid nooremate õpilaste vähesuse arvu tõttu liitklassidena.

Aastatel 1961-1965 arenes kooli majanduslik tegevus, paranes kooli üldilme, hoogustus klassiväline töö.Järgnevail aastail pöörati suurt tähelepanu metoodilisele tööle, hakati põhjendama puudulikke hindeid, püüti ennetada regulaarsete konsultatsioonide korraldamisega õpilaste mahajäämust. 1960.-ndate aastate algul oli õppeedukuse protsent kõikuv, 1967/68. õppeaastast hakkas tõusma 91,0%-lt ja jõudis 99,3%-le, mis oli rajooni parim tulemus. Pea igal aastal oli koolis kiituskirjaga lõpetajaid, kõige enam 1968/69.õppeaastal - 13. Aastatega suurenes ainult neljadele ja viitele õppivate õpilaste arv, mis mitmel aastal moodustas enam kui kolmandiku kogu õpilaste arvust.

Pioneeritöös võeti suund iseseisvusele. Palju huvitavaid üritusi viidi läbi 1944.aasta sügisel kangelaslikult hukkunud leitnant H.Kalevisteelu ja võitluse uurimise käigus. 1969. aasta veebruaris anti malevale H.Kalevistenimi.Hästi organiseeriti suviste rühmade töö. Malev märgiti mitmel korral ära rajooni ulatuses. Pioneere juhtisid tublid kommunistlikud noored.

Enam aitasid koolielu korraldamisele kaasa õpetajate partei- ja ametiühinguorganisatsioon.

Ringidest töötasid paremini kehakultuuri omad ja Punane Rist. Mõlemad said auhinnalisi kohti rajooni võistlustel. Hoogu võis märgata rahvatantsu-, foto-, näite- või kirjandusning ajalooringi töös.

Pikkamööda kuid kindlalt sammus Kallemäe 8-kl.Kooli kollektiiv partei poolt näidatud teel paremuse poole.

Р Е З Ю М Е

Каллемяэская 8-летняя школа полноправная наследница бывшей Министерской школы Вана-Лыве, которая начала свою работу в 1898 году. В 1920 году начала работать в бывшей министерской школе Вана-Лывеская начальная 6-летняя школа.

Фундаментом Каллемяэской школы были 3-классные деревенские школы в Выхкса, Сийксаare, Сакла и Турья, которые в 1920 году объединились в Начальную 4-летнюю школу Ууэ--Лыве. Ууэ-Лывеская начальная школа начала работу на Ууэ--Лыве в помещичьей усадьбе. Помещения, которыми распоряжалась школа, были без света, часто холодные и вообще не отвечали требованиям школы. На Вана-Лыве построили в 1912 году новое здание школы, которое создало нормальные условия для работы.

Ввиду того, что старое здание было непригодное, начали строить новое здание в 1938 году в Каллемяэ. Школу построили за два года и в новом здании начала работать Каллемяэская Неполная Средняя школа. В 1950 году переименовали школу Каллемяэской 7-летней школой. В 1963/64 учебном году пристроили к школе 97,3 м^2.

Дипломная работа состоит из трех частей: I часть - предшественники Каллемяэской школы Ууэ-Лывеская и Вана--Лывеская школы в 1920-1940 годах.

II часть - Каллемяэская Неполная Средняя школа в 1940--1961 годах.

III часть - развитие Каллемяэской 8-летней школы в 1961-1973 годах.

В первой части дана дорога развития Ууэ-Лывеской и Вана-Лывеской школ. Первым директором-заведующим на Ууэ-Лыве был А.Раук и на Вана-Лыве Г.Нурм. Учителя были тесно связаны с жизнью окрестности и в определенных мерах даже руководителями ею. В Ууэ-Лывеской начальной школе учились около 100 учеников, а на Вана-Лыве больше чем на половину меньше. Ученики учились в школе старательно. Трудности были в математике. В учениках воспитывали любовь к природе, актуальными были проблемы трезвости. После фашистского переворота в Эстонии в 1934 году требовали воспитывать учеников в духе национализма. После уроков ученики охотно занимались художественной самодеятельностью. Школа имела тесную связь с родителями. Своей хорошей работой школа заслуживала уважение многих людей. Вана-Лывеская 6-кл. начальная школа была в списке лучших школ на острове. А Ууэ-Лывеская 4-кл.начальная школа числилась средней.

Во второй части старались анализировать разные отрасли работы Каллемяэской Неполной Средней школы. Восстановление советской власти в Эстонии в 1940 году открыло новые возможности в народном образовании. Великая Отечественная война на время прервала решение новых задач. Советскую политику просвещения продолжали в послевоенные годы. С 1940 по 1961 год часто менялись директоры и учителя. Многие из них были без специального образования. Учительницы ушли из школы (вышли замуж) и вместо них пришли люди без специального образования и изолированность острова от материка заставляла многих покинуть остров. Непостоянные кадры и дирекция отрицательно

влияло на учебу. Учеников в то время было в школе больше 100. Больше всего их было в 1950/1951 учебном году - 172, а самая маленькая численность 127. В школу ходили ученики из 11 деревень.

Работать было трудно. Хуже всего было во время фашистской оккупации. Но и послевоенные годы были тяжелыми. Не хватало топлива и конечно учебников и учебных пособий. Процент успеваемости был еще в 1950 годах очень низкий. Самый низкий в 1955/56 учебном году - 59,1 %, а самый высокий в 1968/1969 учебном году - 89,2 %.

Осенью 1940 года создали в школе пионерский отряд. Пионеры годами заняли основное место в работе школы.

В третей части дан обзор о развитии школы в последние годы. В эти годы пополнилась материальная база школы: построили общежитие для учителей; перестроили зал, так как бывший зал не удовлетворял проведению спортивных игр; стало больше учебных пособий - карт, картин, досок, пластинок и магнитофонных лент.

Школой руководили с 1961 по 1973 год три директора. Сравнительно стабильным стал штат учителей, педагогические кадры стали довольно постоянными и это особенно поэтому, что весной 1966 года сдали в эксплуатацию дом учителей. Улучшился уровень образования учителей. С 1967 года ежегодно пять педагогов заочно учились в высших учебных заведениях.

Ученики ходили в школу из 14 разных деревень и их было около 140-160. Три года работали начальные классы слитыми классами, так как учеников было очень мало.

В 1961-1965 годах хорошо развивалась хозяйственная деятельность, улучшился общий вид школы, оживилась внеклассная работа.

В следующие годы обращено больше внимания именно на методическую работу, стали исправлять неудовлетворительные оценки, старались путем проведения регулярных консультаций опередить неуспеваемость учеников. В 1960 годах успеваемость была колебающей. С 1967/68 учебного года начала повышаться успеваемость с 91,0 % и дошла до 99,3 % и была лучшей в районе. Почти каждый год кто-то окончил отлично и их наградили похвальными листами. Больше всего было их в 1968/69 учебном году - 13 учеников. Больше учеников стало учиться на "4" и "5". В некоторые годы даже одна треть из учеников учились хорошо.

В пионерской работе взято направление на самостоятельность. Пионерская дружина стала руководителем учеников. Дружина добилась присвоение имени героя Х.Калевисте, которое присвоили дружине в 1969 году. В школьной работе больше стали помогать партийная и профсоюзная организации. Многие проблемы школы взяты под их внимательное наблюдение.

Из кружков в 1961-1973 годах лучше работали физкультурный кружок и кружок Красного Креста. Эти кружки заняли почетные места в районе. Оживились и другие кружки: литературный, фото и народные танцы.

Еще теснее стала связь с родителями. Кроме общих собраний стали проводить местные и классные собрания родителей.

Постепенно, но уверенно шагает коллектив Каллемяэской 8-летней школы по пути к лучшему по указанию КПСС.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID

I Kirjandus

1. Lenin, V.I., kõne III ülemaalisel õpetajate-internatsionalistide kongressil 18.jaanuaril 1919, Teosed, 28.kd., Tallinn 1955.
2. NLKP programm, Tallinn 1963.
3. NLKP XXIV kongressi materjalid, Tallinn 1971.
4. Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957.
5. Eesti NSV ajalugu, II köide, Tallinn 1963.
6. Eesti NSV ajalugu, III köide, Tallinn 1971.
7. Elango.A.,Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloost, Tartu 1968.
8. Elango. Õ., Kool, õpetajaskond ja haridus kodanlikus Eestis (1919-194o), Tallinn 1974. Käsikiri asub ENSV TA Ajaloo Instituudis Tallinnas.
9. Hallop. L., Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr.9,1957, nr.1o,1957, nr.12, 1957, nr.7, 1958.
1o. Iljitšov, L.F., Partei ideoloogiline töö järjekordsed ülesanded, Tallinn 1963.
11. 25 aastat Valjala Piimaühingut seoses Valjala üldarenguga, koostanud O.Mäeniit ja G.Lember, 1937.
12. Larin, P., Eesti Laskuskorpus Suures Isamaasõjas, Tallinn 1962.
13. Liim. A., Rahvahariduse arengust Eestis Oktoobrirevolutsiooni eelsel perioodil, "Nõukogude Kool" nr.2,196o.
14. Raud. A., koolide ülesanded eeloleval õppeaastal, "Nõukogude Kool" nr.9,1946.
15. Saaremaa, Maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus, Tartu 1934.
16. Saaremaa, "Kommunismi Ehitaja" väljaanne, 1959.
17. Seppel. A., Saaremaa koolid ja õpetajad 1918-194o. Käsikiri asub Saaremaa Koduloomuuseumis.

18. Valjala III, Rahvapärimused ja mälestused Valjala kihelkonnas, üles kirjutanud Georg Lember 1969.a. Kohtla-Järvel. Käsikiri asub Saaremaa Koduloomuuseumis.

II Perioodika

"Kommunismi Ehitaja", 1950-1962.
"Kommunismiehitaja", 1962-1964.
"Meie Maa", 1920, 1924, 1927-1939.
"Punalipp", 1953-1959.
"Saaremaa", 1918-1922, 1927-1929.
"Saarte Hääl", 1940-1950.

III Arhiivimaterjalid

Kingissepa Rajooni Riikliku Arhiivi (KRRA) fondid nr.129, 222, 356.

Saaremaa Koduloomuuseumi materjalid.
Kallemäe 8-kl.Koolis säilitatavad allikmaterjalid ja dokumendid.

IV Kirjalikud ja suulised mälestused

Endiste direktorite ja õpetajate:
Nurm, Gustavi,
Pajupuu, Aksli,
Prooses, Aleksandri,
Prooses, Endli,
Prooses, Joanni,
Pärtel, Vaike kirjalikud mälestused.

Endiste õpetajate ja õpilaste ning praeguste õpetajate:
Joonas, Haimi,
Kald, Esteri,
Kesküla, Maimo,
Laipaik, Helgi,
Lember, Heldi,
Liik, Arvi,

Mänd, Helbe,
Nurm, Helle,
Piipuu, Silvia,
Prooses, Endli,
Prooses, Joanni,
Prooses, Julie,
Rauk, Senni,
Süld, Arturi,
Valge, Miili,
Varvas, Olga suulised mälestused.

SISUKORD .

1. Sissejuhatus ..... lk. 2
2. I ptk. Kallemäe kooli eelkäijad Uue-Löve 4-kl. Algkool ja Vana-Löve 6-kl.Algkool aastatel 192o-194o ..... lk. 8
3. II ptk. Kallemäe Mittetäielik Keskkool aastatel 194o-1961 ..... lk. 3o
4. III ptk. Kallemäe 8-kl.Kooli areng aastatel 1961-1973 ..... lk. 66
5. Kokkuvõte ..... lk. 92
6. Resümee ..... lk. 96
7. Kasutatud kirjandus ja allikmaterjalid ... lk. loo
8. Sisukord ..... lk. lo3